

Colectiv de redacție:

Adriana Moca –
manager proiect/editor
coordonator

Nicu Ilie – design și layout

Anca Smărăndache – grafică

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

SUMAR

- | **pag. 5** | Adriana Moca – Îndrăznesc să-mi amintesc adevărul istoriei trăite și să-l povestesc tinerilor!
- | **pag. 8** | Bogdan Mincă - Vrei să fii autonom? Vorbește și acționează!
- | **pag. 10** | Murea Carla – Echilibrul influenței și autonomiei
- | **pag. 11** | Ion Andra Monica – Autonomia cugetării
- | **pag. 13** | Dakmara Georgescu – Gândirea critică: condiții de posibilitate
- | **pag. 16** | Cristea Andrei Gabriel – Gândirea critică, între libertate intelectuală și responsabilitate personală
- | **pag. 18** | Ion-Andrei Gherasim – Modele de gândire critică și destine exemplare
- | **pag. 20** | Ungureanu Andreea Ștefania – Etica șaptei
- | **pag. 22** | Raluca Lazarovici Vereș Ph.D - Holocaustul și gândirea critică – o formă de rezistență
- | **pag. 26** | Oae Andrei Gabriel – Cine ne influențează mai mult?
- | **pag. 28** | Cristina Stoian – Gândirea critică la adolescenți: între dezvoltare și vulnerabilitate
- | **pag. 30** | Moldovanu Carolina – Școala și educația
- | **pag. 31** | Vleju Andrei-Iulian – Succesul mai mult decât un simplu talent
- | **pag. 33** | Robert Cristian Schwartz – Gândirea critică se formează exersând
- | **pag. 36** | Nicoleta Fotiade – Educația media, antrenament pentru gândire critică în lumea digitală

| **pag. 40** | Nițu Daria Ioana – Ce înseamnă să gândesc cu mintea mea într-o lume în care Inteligența Artificială îmi oferă răspunsuri

| **pag. 42** | Andreea Ionescu-Berechet – Marșul dictaturilor

| **pag. 46** | Sandu Matei – Realitatea mușcă cu toți dinții iar noi învățăm să nu strigăm

| **pag. 48** | Cristina Rusiecki – Despre dictatură în teatru

| **pag. 52** | Vișan Diana Gabriela – Regulile – constrângere sau libertate

| **pag. 55** | Cristina Bogdan – O zi în comunism

| **pag. 57** | Ionescu Andreea – Școala între note și valori

| **pag. 59** | Ileana Borțun – Ajută-mă să mă gândesc mai bine

| **pag. 62** | Liciu Andreea – Adevărata valoare constă în a fi sincer dar și uman

| **pag. 64** | Cătălin Cioabă- Gustul cel bun al vieții

| **pag. 66** | Niculae Raluca – Succesul: rodul efortului sau darul talentului?

| **pag. 67** | Cristina Cioabă – O insulă de gândire vie

| **pag. 70** | Neculau Maria-Beatriz – Între adevăr și tăcere: fragilitatea sincerității

| **pag. 72** | Ioan Stanomir – Demnitatea umană și patriotismul

| **pag. 74** | Furtună Bianca – Educația ca model de viață

ADRIANA MOCA

Adriana Moca a fondat Asociația culturală Vis-a-Vis pe care o conduce din 2014. Este licențiată a Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică, secția Actorie, clasa profesoarei Sanda Manu (București), deține o licență de studii teatrale la Institut d'études théâtrales - Paris III și un master de Comunicare și Relații Publice la Universitatea din București. A fost actriță a Teatrului Național din Craiova, jurnalist cultural, om de radio și expert de comunicare în proiecte europene. A fost cadru asociat la Universitatea Media. Susține lecturi publice pentru publicul tânăr și inițiază proiecte artistice și de educație prin cultură.

Îndrăznesc să-mi amintesc adevărul istoriei trăite și să-l povestesc tinerilor!

În perioada anilor 1980, în plină perioadă totalitară, cântam în grupul SONG și eram elevă la liceul Zoia Kosmodemianskaia (actuala Școală Centrală). Am promovat treapta a II-a după un examen unde proba de română a fost o plăcere, iar cea de „economie politică” - un chin. Am învățat pe dinafară – *par cœur* ar zice francezii, dar „cœur” (inimă – în traducere) nu exista când înghiteai fraze stereotipe și tâmpes despre Congresele PCR - un manual întreg. Norocul meu că memoram ușor. Orele de economie politică din liceu au fost supliciul suprem. „Tovarășul și tovarășa” erau niște figuri obtuze, analfabetice, ale căror formulări tâmpes intrau în manuale. Conducători abjecți și perversi din cauza cărora nu

trebuia cu niciun chip să vorbesc la școală despre faptul că părinții mei o ascultau în crucea nopții pe Monica Lovinescu la Radio Europa Liberă.

Unul din costumele de scenă SONG era format din blugi și ie. Cu ia m-am descurcat, aveam de la bunici, dar cu blugii a fost mare aventură. De unde

Recomandări de lectură:

Gânduri către sine însuși - Marcus Aurelius

Apărarea lui Socrate
- Platon

*Mic tratat despre
marile virtuți* - André
Comte-Sponville

Lumea Sofiei - Jostein
Gaarder

Ucenicul arhitectului -
Elif Shafak

Sunt și copii în zig-zag
- David Grossman

Istoria orbilor - Alina
Pavelescu și Șerban-
Liviu Pavelescu

*Anii '30. Extrema
dreaptă românească* -
Zigu Ornea

*Originile totalitarismu-
lui* - Hannah Arendt

Ubu-rege - Alfred Jarry

să facă ai mei rost de un veștmânt *occidental*? N-aveam nici rude în străinătate și nici relații de partid, fiindcă niciunul din ei nu era membru. Nu mai țin minte cum și de unde, dar părinții mei au reușit să fac rost de o pereche de pantaloni, asemănători blugilor. Ce m-a salvat pe mine în perioada aceea de la disperarea gri, mizerabilă a fost SONG-ul. Plus pasiunea pentru teatru. Eram adolescentă și nu exista nicio speranță că voi putea trăi altfel. Nici nu-mi imaginam cum e să treci granița. Nici măcar la bulgari. Trăiam într-o închisoare mai mare, viața curgea disciplinat între școală, repetiții, spectacole de teatru și două ore de televiziune alb-negru pe zi, din care jumătate erau ode patriotice închinat cuplului odios. Când i-am povestit nepotului meu despre așa-zișii mei blugi și un amărât de casetofon la mână a doua pe care ascultam niște casete hârâite a avut senzația că inventez. Poate să pară superficială povestea dar n-aș vrea să-mi amintesc cozile la mâncare, cartelele pentru zahăr și ulei, frigul din case, electricitatea tăiată, totul în numele plătirii datoriilor externe. Mult mai târziu am aflat că, de fapt, îngrășam conturile bancare ale sinistrilor conducători și ai securiștilor lor. Ceea ce într-un fel de ecou pervers politic facem și în 2026, pentru că mulți dintre cei care conduc azi, sunt tributari acelor acțiuni de sorginte securist-comuniste.

O parte din tinerețea mea s-a petrecut în comunism. Nu am nicio nostalgie, niciun regret. Nu pot deplânge perioada aceea doar pentru că ea coincide cu tinerețea. Ca să mă protejiez de dispare am trăit o lungă perioadă într-un fel de somn greu, fără vise ori idealuri. M-am trezit în 1989 iarna, și de atunci n-am mai putut să *adorm*

sau să mă mint niciodată. Cine regretă vremea aceea sau îl consideră pe Ceaușescu un lider bun a avut beneficii importante pe vremea lui. De altfel, sunt vizibile legăturile securisto-comuniste și azi.

Oamenii din generația mea am fost martorii, chiar sclavii unor triburi/clanuri de ticăloși. Majoritatea analfabeți, impostori. Sau oportuniști. Avem o zestre urâtă, de care e necesar să ne debarasăm dacă vrem o viață normală pentru copiii și nepoții noștri. Să începem prin a nu uita și a gândi cu propria minte (cultivată, totuși, de lectură, nu de Tik Tok). Tragic, dar absolut toate palierele societății sunt asfixiate de urmașii acelei îngrozitoare perioade, despre care 66,2% cred că a fost „bună”!

Când am citit studiul INSCOP, publicat în vara anului 2025, despre „nostalgia” după comunism, am decis că trebuie să ajung la tineri cu istorii despre acel timp. Așa s-a născut proiectul **Sapere aude – Îndrăznește să gândești**. Pentru că societatea românească pare să sufere grav de amnezie și nici nu cultivă dialogul între generații.

 BOGDAN MINCĂ

Bogdan Mincă predă fenomenologie germană și franceză, hermeneutică și filosofie greacă la Facultatea de Filosofie, Universitatea din București, România. A absolvit studii de licență la Facultatea de Filosofie (Universitatea din București), licență, master și un doctorat de filosofie și filologie clasică la Universitatea din Freiburg im Breisgau, Baden-Württemberg, Germania. Este membru fondator al Societății Române de Fenomenologie (SRF). Cărți publicate: *Scufundătorii din Delos. Heidegger și primii filozofi*, Humanitas, București.

Vrei să fii autonom? Vorbește și acționează!

Odată, demult, în Grecia antică, acum mai mult de 2500 de ani, poporul grec a început o aventură unică în istoria omenirii: aceea de a construi o comunitate care să facă abstracție de *diferențele* naturale dintre oameni. Căci toți suntem diferiți prin natura noastră: suntem frumoși sau urâți, bogați sau săraci, deștepți sau mai puțin deștepți, talentați sau mai puțin talentați. Omul vine pe lume cu astfel de determinatii, fără să fi hotărât și să fi *ales* el sau ea cum să fie. Dar grecii au decis, în comunitățile lor mici de câteva mii de oameni (numite *polis*) să se uite la un singur lucru în cazul fiecăruia: la *individualitatea* sau la *vocea* cuiva, la ceea ce acel om *are de zis* cu privire la ce înseamnă să fii membru al acelei comunități.

Altfel spus, grecii au descoperit *egalitatea în cuvânt*, care se exercită prin vorbirea liberă, prin argumente, despre lucruri care *ne privesc* pe toți cei din

această comunitate. Astfel s-a născut spațiul politic (de la *polis*), spațiul deciziilor în comun, prin vorbirea liberă în fața celorlalți despre ceea ce ne privește pe toți (și nu despre ceea ce îl privește doar pe fiecare în parte, adică interesele *private*, din gospodăria proprie). Grecii au înțeles că *a fi om ca om* înseamnă două lucruri: să vorbești și să acționezi din proprie inițiativă.

A acționa înseamnă a face, dar nu a face un obiect, un lucru (de exemplu, a face, ca tâmplar, o masă). Această facere (tu în singurătate cu obiectul pe care îl faci) e diferită de acțiunea comunitară, care angajează *trei* zone: pe mine, pe ceilalți și realitatea din jur, alcătuită din lucruri despre care dezbatem, pentru a le da astfel sensul și valoarea. Spațiul în care oamenii negociază sensul și rostul lucrurilor care îi privesc pe toți este piața publică (*agora*, la greci): acel loc liber de case, din centrul comunității, unde toți se întâlnesc cu toți și dezbate despre ceea ce îi face să fie membri ai acelei comunități.

Acționând față de ceilalți, fiecare dintre noi intră în contact cu ceilalți și află, abia astfel, *cine e de fapt*. Eul fiecăruia dintre noi se construiește prin acțiunile în comunitate: aici aflăm ce e bine și ce e rău, care e valoarea unei vieți, care ne sunt valorile ultime. Dar spațiul comun este și locul unde, prin acțiunile noastre, ne revelăm *individualitatea* și *noutatea* noastră: faptul că, de când există lumea și până când nu va mai fi lumea, nu a mai fost cineva ca noi și nici nu va mai fi vreodată cineva ca noi. La rândul lor, ceilalți re-acționează la acțiunile noastre și își adaptează constant propriile acțiuni. Așa se construiește comunitatea: rețeaua de relații umane, una mereu în schimbare.

Deși orice acțiune a mea este unică și irepetabilă, există acțiuni *care ies în evidență în mod deosebit* – sunt acele acțiuni pe care comunitatea le admiră și le reține pentru mai târziu, despre care părinții povestesc copiilor. De pildă, faptul că străbunicul cuiva a murit luptând în primul război mondial, iar România a devenit cea care este azi. Așa ceva *nu se poate uita*. Acțiunea deosebită este șansa fiecăruia dintre noi de a învinge trecerea timpului și de a rămâne în amintirea comunității, schimbând-o pentru totdeauna. *Vocea mea va vorbi astfel mereu prin acțiunile mele, iar eu voi rămâne mereu cel care am fost.*

Pe de altă parte, spațiul comunitar bazat pe vorbire și discuții aduce cu sine și o presiune de conformism și de a renunța să te mai impui, alegând să urmezi „vocea” grupului: poate e mai bine să tac și să-i las pe alții să vorbească, alegând ei de fapt în numele meu? Iată de ce ingredientul principal pentru ca tu să ajungi la propria voce prin vorbirea și acțiunea *ta* este *curajul*: părăsirea temerii

Recomandări:

Platon, *Criton*, în:
Platon, *Opera integrală*
vol. I, trad. de
A. Cornea, Humanitas,
București, 2021

Hannah Arendt, *Condiția umană*, trad. de G.-
A. Ionescu, Humanitas,
București, 2025

Pierre Manent, *Cum de
putem trăi împreună*,
trad. de M. Antohi,
Humanitas, București,
2017

Gabriel Liiceanu,
*Nebunia de a gândi cu
mintea ta*, Humanitas,
București, 2016

de a fi criticat, îndrăzneala de a-ți spune punctul de vedere și de a rămâne, abia astfel, în mintea celorlalți. Pentru ca vocea ta să aibă ce să spună, pentru ca ea să găsească argumentele potrivite pentru a-i sili pe ceilalți să meargă cu tine, e nevoie de *gândire* și mai ales de *gândire critică*. Cum spune un intelectual român cunoscut: se cere nebunia de a gândi cu mintea ta.

LICEUL TEORETIC BILINGV
Miguel de Cervantes

MUREA CARLA

cl. IX A, Liceul Teoretic Bilingv „Miguel de Cervantes”

Echilibrul influenței și al autonomiei

Cât de mult ar trebui să conteze opinia grupului în luarea deciziilor personale este o întrebare esențială pentru definirea identității fiecărui individ. Trăim într-o societate în care influența celorlalți este inevitabilă, însă echilibrul dintre presiunea socială și autonomia personală devine cheia unor alegeri autentice și dobândirea unei personalități independente de exterior. Așa cum afirma Steve Jobs, „Nu lăsa zgomotul opiniilor altora să înece propria ta voce interioară”, subliniind importanța intuiției personale în fața influențelor externe.

În primul rând, presiunea socială este un fenomen natural, derivat din nevoia de apartenență. Oamenii tind să adopte comportamentele grupului pentru a evita excluderea sau conflictul. Conformismul normativ și dorința de validare pot determina indivizii să folosească tehnica „a merge cu valul”, chiar și atunci când deciziile nu le reflectă valorile. De asemenea, „dovada socială” îi face pe mulți să creadă că ceea ce este popular este și corect. Totuși, presiunea socială nu este întotdeauna negativă. Poate funcționa ca un mecanism de reglare morală, prevenind comportamentele dăunătoare și încurajând respectarea normelor sociale.

Pe de altă parte, autonomia reprezintă capacitatea de a filtra opiniile externe prin propriul sistem de valori. A fi autonom nu înseamnă a ignora complet

grupul, ci a decide conștient câtă influență îi acordăm. Deciziile bazate pe valori personale sunt mai stabile și mai satisfăcătoare pe termen lung. În acest sens, cuvintele lui Albert Einstein, „Nu încerca să devii o persoană de succes, ci una de valoare”, pun în evidență importanța integrității interioare. Autenticitatea permite asumarea responsabilității pentru alegeri, iar eșecurile devin lecții, nu motive de resentiment sau regret.

Un criteriu esențial în evaluarea influenței grupului îl reprezintă consecințele deciziilor. Dacă efectele sunt suportate în principal de individ, atunci opinia grupului ar trebui să aibă un rol limitat. În schimb, în deciziile colective, consensul devine important. Alegerile personale importante, precum cariera sau relațiile, definesc direcția vieții și implică responsabilitate individuală pe termen lung. Așa cum sugerează și ideea lui Einstein, „Viața este ca mersul pe bicicletă. Pentru a-ți menține echilibrul trebuie să continui să mergi înainte”, deciziile trebuie asumate și adaptate constant în sensul personal și propriu al fiecăruia.

În concluzie, opinia grupului ar trebui să conteze ca sursă de perspectivă, nu ca factor decisiv. Ascultarea celorlalți poate oferi claritate, însă decizia finală trebuie să aparțină individului. Doar astfel putem trăi o viață autentică, în care alegerile ne reflectă cu adevărat valorile și ne alcătuiesc identitatea.

<https://www.ujmag.ro/economie/ghid-pentru-liderii-la-inceput-de-drum/rasfoire/?srsltid=AfmBO-opPiwvAGDD7buogUsJLRKYMse75tY0UUEEMgvRQHUF2hR9yHyo>

LICEUL TEORETIC BILINGV
Miguel de Cervantes

ION ANDRA MONICA

cl. IX A, Liceul Teoretic Bilingv „Miguel de Cervantes”

Autonomia cugetării

Autonomia gândirii a reprezentat un subiect remarcabil încă din antichitate. Un exemplu deosebit de sugestiv în acest sens este chiar Socrate. Acesta a fost numit de către Oracolul lui Apollo, din Delphi, cel mai înțelept om din cetate. Reacția acestuia a fost una de natură sceptică, întrucât nu s-ar fi gândit la

această posibilitate până la momentul respectiv. Astfel, mergând de la individ la individ, întrebându-i despre înțelepciune și fără succesul unui răspuns coerent, a realizat că înțelepciunea sa reprezintă asumarea propriei ignoranțe. El nu pretindea a ști lucruri despre care de fapt nu cunoștea nimic.

Având în vedere cele spuse anterior, nu ar trebui să ne limităm gândirea pentru simplul fapt că trăim într-o societate ignorantă. Teama privind libertatea opiniei a fost prezentă în numeroase perioade de-a lungul istoriei, în special în cadrul sistemelor dictatoriale. Un exemplu deosebit de sugestiv este restricționarea exprimării ideilor în regimul comunist în România. Majoritatea populației a recurs la tăcere, acceptând această soartă gri, lipsită de orice tentativă de revoltă împotriva guvernului.

În pofida acestui impact, cenzura nu și-a atins obiectivul, întrucât i-a provocat pe oameni să-și exprime adevăratele opinii prin intermediul cosmetizării acestora. Scriitori precum Traian Coșovei sau Mircea Nedelciu au reușit să creeze opere literare care, deși în prima instanță nu ar crea o răscoală, ascund în spatele lor o realitate absurdă, cu pedepse exagerate și care nu oferă nicio șansă de contestare. „Sunt și eu un June!”, „Și ieri va fi o zi” pun în lumină problematica acelei perioade, apelând la metafore revelatorii, un concept cheie în filosofia lui Lucian Blaga.

Acest fel de rebeliuni ascunse sunt demonstrații ale capacității omului de a-și urma propriile cugetări, chiar și în momente de maximă presiune. Acesta este dispus să ajungă până la auto-nimicire pentru a fi sincer cu sine și fidel valorilor sale. În exemplele menționate anterior regăsim imaginea acestui om care-și afirmă specificul ontologic, odată cu abilitatea cognitivă, depășindu-și simpla condiție biologică. Deseori, gura lumii va critica acest tip de conduită, susținând ideea unei vieți lungi, liniștite și satisfăcătoare. Dar este acest lucru veridic? Poate cineva să ducă o viață împlinită și fericită atunci când este cenzurat perpetuu? În opinia mea, aspirația către așa ceva este o simplă iluzie, rezultată din frica nemărginită față de sistemul opresiv.

Așadar, exprimarea onestă a ideilor joacă un rol esențial în atingerea idealului omenesc, caracterizat de moralitate și sinceritate față de propria persoană.

 DAKMARA GEORGESCU

Dakmara Georgescu este consultant pentru educație free lancer. A făcut studii de filosofie și istorie, la Universitatea din București și deține un doctorat în filosofie contemporană la Universitatea Babeș-Bolyai. A fost specialist de programe în Educație la UNESCO Bureau of Education for the Arab States în Beirut, Liban (UNESCO Multisectoral Regional Office in the Arab States – Iraq, Jordan, Lebanon, The State of Palestine and Syria), Coordonator de programe pentru Statele-membre UNESCO la Biroul Internațional al Educației, Institutul specializat al UNESCO pentru Curriculum la Geneva, Elveția (UNESCO International Bureau of Education – IBE), Lector asociat Științele Educației, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai – UBB. Cărți publicate: *Mari filosofi ai lumii*, 1995 (în colaborare cu Maria Liana Lăcătuș), Editura Didactică și Pedagogică, *Reforma învățământului – o șansă pentru schimbarea de mentalitate*, București, Editura Trei, 1999; manuale de cultură și educație civică. Invitată frecvent în conferințe internaționale pe teme de educație ca vorbitor.

Gândirea critică: Condiții de posibilitate

Suntem capabili din naștere de gândire critică? Și da, și nu. Ca ființe umane, cu excepția persoanelor atinse de disfuncționalități genetice (rare) care afectează capacitățile cognitive, avem tot ce ne trebuie ca să gândim critic, dar acest lucru nu se

produce de la sine. E nevoie de antrenament de-a lungul vieții, ca potențialul să se transforme în act. Prin gândire oamenii încearcă să înțeleagă lucruri procesând informațiile, să anticipeze, să compare între diferite aspecte, să ia decizii, să rezolve probleme. Ei lucrează cu concepte, leagă cauze de efecte și trag concluzii. Dar nu orice gândire e critică. De multe ori, oamenii se lasă pradă unor informații neverificate (*fake news*), lucrează cu concepte vagi sau greșit definite/înțelese, se grăbesc să tragă concluzii în mod eronat (ceea ce e tipic pentru prejudecăți) și, mai ales în ziua de azi, din păcate, preferă să se lase pradă emoțiilor în loc de a gândi la rece. Nu ne place o persoană, așa că îi desconsiderăm mesajele, chiar dacă sunt corecte. Sau îi votăm pe oamenii politici care ne spun ce vrem să auzim, chiar dacă mesajele lor sunt înșelătoare și ei nu-și vor îndeplini promisiunile (*bias* de confirmare).

Ce e de făcut? Cum ne putem asigura că gândim critic, respectiv că gândim corect atât din punct de vedere al operațiilor logice, cât și al conținuturilor gândirii? Că suntem capabili să identificăm erori de gândire, *fake newsuri* și intenții (mai ales periculoase) de manipulare? Cu alte cuvinte, că suntem interesați de, și capabili să punem în practică capacitatea noastră de a reflecta asupra propriei gândiri și de a ne asigura că gândim (corect) cu capul propriu, cum s-a exprimat Immanuel Kant acum mai bine de 200 de ani. Dacă suntem onești cu noi, trebuie să recunoaștem că o mare parte din timp (și din cauza vitezei cu care trebuie să răspundem unor solicitări și să rezolvăm probleme; și din cauza faptului că nu avem întotdeauna acces la toate informațiile pertinente), gândim de fapt cu ceea ce au gândit alții. Nu am văzut cu ochii noștri ce s-a întâmplat în cutare loc, dar preluăm știrile pe care le auzim la TV sau le vedem în *social media*. Nu am trăit acum câteva secole sau milenii, dar preluăm ceea ce cărțile de istorie ne spun despre acele timpuri. Nu suntem farmaciști, dar ne încredem în ei și în medici când cumpărăm și folosim medicamente. A gândi cu capul altuia e de multe ori inevitabil și nu e funciamente rău. Dar devine o problemă când nu ne exersăm deloc capacitățile noastre de gândire critică, mai ales când avem de-a face cu încercări de manipulare din partea altora, fie ele mesaje propagate prin mediile clasice și sociale, fie mesaje ale oamenilor politici, sau pur și simplu încercări ale celor apropiați (prietenii, familie) de a ne determina să facem anumite lucruri fără ca propria noastră opțiune să fie luată în seamă.

Alături de creativitate și de rezolvarea de probleme, gândirea critică face parte din ceea ce se cheamă capacități cognitive de nivel înalt (HOTs = *Higher Order Thinking Skills*). Ce poate școală să facă ca gândirea noastră să fie antrenată ca gândire critică? Fără pretenția de a trece în revistă toate modalitățile, mai jos sunt menționate câteva care și-au dovedit succesul:

Să ne punem întrebări. E bine ca profesorii și elevii lor (dar și adulții care vor să învețe lucruri noi) să abordeze o temă prin a pune întrebări: ce știm despre acest lucru până acum, ce am vrea să știm, de ce lucrurile stau astfel, am putea vedea lucrurile și din altă perspectivă?

Să ne confruntăm cu aspecte controversate și cu idei diferite de ale noastre. De multe ori aspectele controversate/sensibile sunt evitate în școală, dar lucrul asupra lor poate duce la o gândire nuanțată. E posibil să ne schimbăm opinia dacă

ascultăm și procesăm corect alte argumente decât ale noastre, dar aceste lucru nu este o tragedie. S-ar putea să nu avem dreptate, iar recunoașterea acestui lucru e mai importantă decât perseverarea în eroare. În ultimii 30 de ani și în România au fost introduse în școli programe de *Debate* (Dezbateri prin argumente *pro* și *contra* asupra unor chestiuni controversate), *Reading and Writing for Critical Thinking* (Lectura și scrierea în sprijinul gândirii critice) și de *Filosofie pentru copii*. Dar, dincolo de astfel de programe speciale, atât toate experiențele de învățare din școală legate de curriculum sau de activități extra curriculare, cât și mediul școlar în întregul său pot să stimuleze astfel de discuții bazate pe întrebări stimulatoare și schimburi civilizate de argumente.

Să reflectăm asupra cunoașterii și asupra propriei cunoașteri. Școlile din sistemul Bacalaureatului Internațional (*International Baccalaureate* – IB) au introdus de mult la liceu o disciplină filosofică, *Teoria cunoașterii*, cu alte cuvinte o reflecție sistematică asupra modului în care cunoaștem și în care ne fundamentăm cunoștințele, dar și deciziile. Există de asemenea în alte țări (și la noi, ca opțiuni), discipline care se ocupă de abordarea critică atât a mediilor clasice (TV, Radio, presa scrisă), cât și a noilor medii sociale, cu scopul de a ne ajuta să identificăm știrile false sau alte tendințe de manipulare.

Să încercăm să legăm aspectele legate de cunoaștere de cele emoționale în contextul rezolvării de probleme, individual sau în grup. Deși suntem și ființe emoționale, nu doar gânditoare (și de multe ori emoțiile tind să ne subjuge), putem face în așa fel încât să ne controlăm emoțiile, inclusiv prin a reflecta asupra lor și prin a identifica modul în care emoțiile și atitudinile pozitive ne pot ajuta în a performa mai bine din punct de vedere cognitiv/academic. Orele de consiliere și orientare sau cluburile de dezbateri pot să abordeze prin activități specifice relațiile complexe dintre dimensiunile ființelor umane (i.e., cognitivă, emoțională, relațională, practică/rezolvarea de probleme).

Școlile pot să asigure un cadru participativ, în care cei ce învață sunt implicați în dezbateri și decizii responsabile referitoare la viața școlii și/sau a comunității.

Recomandări:

Bîgu, Dragoș, *Elemente de gândire critică. Repere teoretice și aplicații pentru științele sociale*, ProUniversitaria, Filosofie, 2025.

Costreie, Sorin, *Gândirea critică între gândire reflectivă și gândire reflexivă*, Revista de Filosofie LXXIII, București, 2026, pp. 25-32.

Paul, Richard și Elder, Linda, *Critical Thinking. Tools for Taking Charge of Your Professional and Personal Life [Gândirea critică. Cum putem să ajungem stăpâni ai vieții noastre profesionale și personale]*, Rowman & Littlefield, 2020, Ed. a 2-a.

Ruggiero, Vincent Ryan, *Becoming a critical thinker [Cum să devenim gânditori critici]*, Paperback, 2014, Ed. a 8-a.

Ar mai fi foarte multe de spus, dar vestea bună cu care doresc să închei este că gândirea critică poate fi antrenată la orice vârstă. Fără însă un antrenament constant, ne putem pierde foarte ușor abilitățile de a gândi corect, argumentat, nuanțat și autonom. Departate de a însemna exersarea unui spirit negativist, gata să desființeze orice, sau relativist (i.e., toate opiniile au aceeași valoare și același drept la existență), gândirea critică ne poate apropia de adevăr printr-o atitudine dubitativă sănătoasă. Nu trebuie să punem totul la îndoială, dar trebuie și putem să ne întrebăm tot timpul dacă gândirea noastră (și a celorlalți) este pe calea cea bună.

Liceul Teoretic
Benjamin Franklin

CRISTEA ANDREI GABRIEL

clasa a XII-a E, Liceul Teoretic Benjamin Franklin

Gândirea critică – între libertate intelectuală și responsabilitate personală

În pragul trecerii spre viața universitară, gândirea critică capătă pentru mine o semnificație mai profundă decât cea pe care i-am atribuit-o în anii anteriori. Nu mai este doar o abilitate utilă pentru a obține rezultate bune la școală sau pentru a formula răspunsuri convingătoare, ci devine un mod de a fi, o formă de raportare la lume și la mine însumi. Într-un context în care informația este abundentă, iar opiniile sunt tot mai polarizate, a gândi critic înseamnă, înainte de toate, a-ți asuma responsabilitatea propriei conștiințe. Am înțeles, treptat, că gândirea critică nu se reduce la a pune sub semnul întrebării tot ceea ce ne înconjoară,

ci presupune un echilibru delicat între îndoială și încredere. Este ușor să devii sceptic în mod excesiv, să respingi idei doar pentru că nu îți aparțin sau pentru că nu corespund unui sistem personal de valori încă insuficient consolidat. La fel de ușor este, însă, să accepți fără discernământ informații care îți confirmă convingerile. Între aceste două extreme, gândirea critică funcționează ca un instrument de orientare, obligându-te să îți examinezi atât sursele, cât și propriile reacții.

Pe măsură ce mă apropiez de mediul universitar, conștientizez că această abilitate devine esențială nu doar pentru performanța academică, ci și pentru dezvoltarea mea ca individ autonom. Universitatea nu mai este un spațiu în care răspunsurile sunt oferite într-o formă clar structurată, ci unul în care întrebările devin mai complexe, iar certitudinile mai rare. În acest sens, gândirea critică este ceea ce face diferența între un student care reproduce informația și unul care o transformă în cunoaștere. Un aspect important al maturizării intelectuale este capacitatea de a accepta ambiguitatea. În liceu, am fost obișnuit, de multe ori, să caut răspunsul „corect”, să identific acea formulare care corespunde așteptărilor unui barem sau unui profesor. Însă, dincolo de acest cadru, realitatea nu mai funcționează în termeni de alb și negru. Gândirea critică mă obligă să tolerez incertitudinea, să analizez situații din mai multe perspective și să accept faptul că unele întrebări nu au un răspuns definitiv. În același timp, această formă de gândire implică și o dimensiune etică. A gândi critic înseamnă a fi conștient de impactul ideilor tale, de modul în care acestea pot influența sau chiar modela opiniile celorlalți. Într-o lume în care discursul public este adesea marcat de superficialitate și reacții impulsive, responsabilitatea de a formula idei bine argumentate și oneste devine cu atât mai importantă. Nu este suficient să ai dreptate; este necesar să înțelegi de ce ai dreptate și să fii dispus să îți revizuiești poziția atunci când apar argumente mai solide. Experiența anilor de liceu m-a învățat că gândirea critică se formează prin exercițiu constant: prin lectură, prin dialog, prin confruntarea cu opinii diferite. Nu este o abilitate care se dobândește brusc, ci una care se construiește treptat, uneori chiar prin greșeli. De aceea, privesc această etapă nu ca pe un punct final, ci ca pe începutul unui proces mai amplu de formare intelectuală.

Privind spre viitor, simt că gândirea critică va fi unul dintre cele mai importante repere ale mele. Într-o lume în care granița dintre informație și manipulare devine tot mai greu de distins, capacitatea de a analiza, de a interpreta și de a evalua va face diferența între a fi influențat și a alege conștient. Mai mult decât atât, această abilitate îmi oferă un sentiment de libertate – libertatea de a nu depinde în totalitate de opiniile altora, de a-mi construi propriul sistem de valori și de a-mi asuma deciziile.

Gândirea critică nu este doar un instrument al performanței academice, așadar, ci o condiție a maturității. Pentru mine, ea reprezintă trecerea de la acumularea de informații la formarea unei conștiințe intelectuale autonome. În pragul vieții universitare, nu consider că am ajuns la un nivel final al acestei abilități, ci că abia acum începe adevărata provocare: aceea de a gândi nu doar corect, ci și responsabil, într-o lume care îți oferă nenumărate răspunsuri, dar te obligă să îți alegi singur întrebările.

 ION-ANDREI GHERASIM

Ion-Andrei Gherasim este Președintele Fundației Corneliu Coposu, a fost deputat și șeful de cabinet al Președintelui PNȚCD, Corneliu Coposu.

Modele de gândire critică și destine exemplare

Generații de tineri au studiat istoria României după manualul alcătuit de o seamă de "istorici", îndrumați și supravegheați de către Mihail Roller, cel care scria în prefața unui manual în 1954: "Ne-am călăuzit după învățătura lui I.V. Stalin, iar în analiza problemelor am avut ca bază hotărârile C.C. al P.M.R., articolele și cuvântările tov. Gheorghiu Dej. La revizuirea manualului am ținut seama de criticile aduse manualului "Istoria României", în prefața ediției ruse, tipărite în anul 1950 la Moscova". Din păcate, nu se poate spune că manualele de istorie au evoluat după evenimentele sângeroase din decembrie 1989, deși ar fi fost o necesitate, o condiție 'sine qua non' pentru a putea ieși dintr-un întuneric totalitar și pentru a merge pe calea Adevărului și a vieții. Tocmai de aceea, este de datoria noastră a celor care am avut șansa și norocul să știm din familie sau să stăm în preajma unor oameni care au făcut istorie, să mărturisim și să transmitem mai departe adevărata istorie a acestui neam.

Filosoful francez Jean Guittou, subliniază în volumul său "Istorie și destin" faptul că una este istoria din manualele școlare - înșiruire de date și întâmplări-

și alta, istoria relatată prin grila subiectivă a comentatorului, martor direct sau indirect al evenimentelor, format sau deformat de un anumit context cultural sau istoric. Jean Guitton susține că "oricât de interpretat ar fi evenimentul, pentru Adevăr, adesea important nu este ceea ce se spune, "LEGENDUM", cât ceea ce se tace, "TACENDUM", urzeala, ceea ce se află în spatele tapiseriei, firele nevăzute pentru care ne trebuie o distanță în timp ca să le deslușim".

O izbândă a șubredei noastre democrații post 1989 este faptul că astăzi putem vorbi, putem scrie, ne putem întreba și putem întreba pe alții, putem îndemna pe cei egoiști și lași "să se întrebe", putem răspunde, și mai ales, putem protesta când simțim încrâncenarea în timp a minciunii.

Îi mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a oferit șansa și posibilitatea să fac parte dintr-o familie care a făcut istorie, care s-a jertfit și a luptat dezinteresat pentru neam și țară, pentru principii și valori adevărate. Am făcut parte dintre pușinii tineri, care au știut ADEVĂRUL despre istoria acestui neam, într-o perioadă în care la școală se învăța istoria lui Roller. Pe lângă mărturiile și poveștile din familie, am avut marea șansă și onoare să cunosc, din fragedă pruncie, oameni care au fost în preajma lui Iuliu Maniu și Ion Mihalache, totul culminând cu anul 1990, când am fost ales să fiu șeful de cabinet al președintelui PNȚCD, Corneliu Coposu. În acel an, am cunoscut și am auzit o sumedenie de mărturisiri de la național-țărăniștii, care avuseseră onoarea să stea alături de cei doi mari bărbați ai acestei nații, Maniu și Mihalache, și să lupte pentru un crez și un ideal.

Din lumea de dinainte de 1989, mulți au păstrat ceea ce făcuse și face întotdeauna forța unui regim totalitar: dezinteresul, necunoașterea, incultura, lipsa de informație, privirea plecată înspre pământ, provincialismul care nu ne scoate din timpul nostru și nu ne duce spre alte meleaguri spre a le cunoaște întru dialog, ci spre a profita, ca de o neașteptată deschidere. Psihologul belgian, Pierre Daco, spunea: „Nu spune despre un om că este prost. până nu descoperi de ce îți pare astfel: n-a avut prilejul să cunoască, n-a fost informat sau este deformat de mediu, de temperament, de cei care au interesul să-l prostească? Și dacă ai con-

Recomandări:

Cartea neagră a comunismului – crime, teroare, represiune, de Stephane Courtois, Nicolas Werth, Jean Louis Panne, Andrzej Paczkowski, Karel Bartosek, Jean-Louis Margolin, ediția a doua, Editura Spandugino, 2024

File dintr-un jurnal interzis. 1936-1947, 1953, 1967-1983, de Corneliu Coposu, Editura Vremea 2014

Iuliu Maniu în jurnalul lui Corneliu Coposu. O reinterpretare a istoriei, de Dan Pavel, Editura Fundației Academia Civică, 2023

Ilie Lazăr, consecvența unui ideal politic, de Andreea Dobeș, ediția a II-a, editura Academia Civică, 2015

Mărturisiri. Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian, Fundația Academia Civică, București, 2014

statat că prostia lui este ceva organic, iremediabil, inexplicabil, atunci, tu, ca om învățat, ai o singură datorie: să veghezi ca prostia lui să nu se transforme în răutate”.

Iuliu Maniu, Ilie Lazăr și Corneliu Coposu au demonstrat prin ceea ce au făcut în întreaga lor viață că nu au fost niciodată S.S.O.S.(slugă supusă oricărui stăpân), și că, prin credința lor, idealul lor, convingerile lor, și-au purtat crucea cu smerenie și speranță arătând tuturor celor care au avut ochi să vadă și urechi să audă că pilda Mântuitorului “Îndrăzniți, Eu am biruit lumea!” nu sunt doar niște cuvinte în zadar. Ei au cucerit-o prin luptă și jertfă, deci nouă și vouă, generației tinere, nu ne rămâne decât să construim o națiune și să cucerim o lume în care să ne găsim cu toții, frați și surori, în dragoste, adevăr, acceptând cu umilință că, poate am greșit, că putem greși, dar ne va rămâne un atu, care ne poate scoate din îndelungata tranziție în care ne aflăm: curajul, îndrăzneala de a privi lucrurile în față, asumând ce ni se reproșează și căutând să reparăm și să vindecăm sufletele noastre și țara noastră încă bolnavă.

COLEGIUL TEHNIC "PETRU MAIOR"

UNGUREANU ANDREEA ȘTEFANIA

Clasa a X-a C, Colegiul Tehnic „Petru Maior”

Etica șoaptei

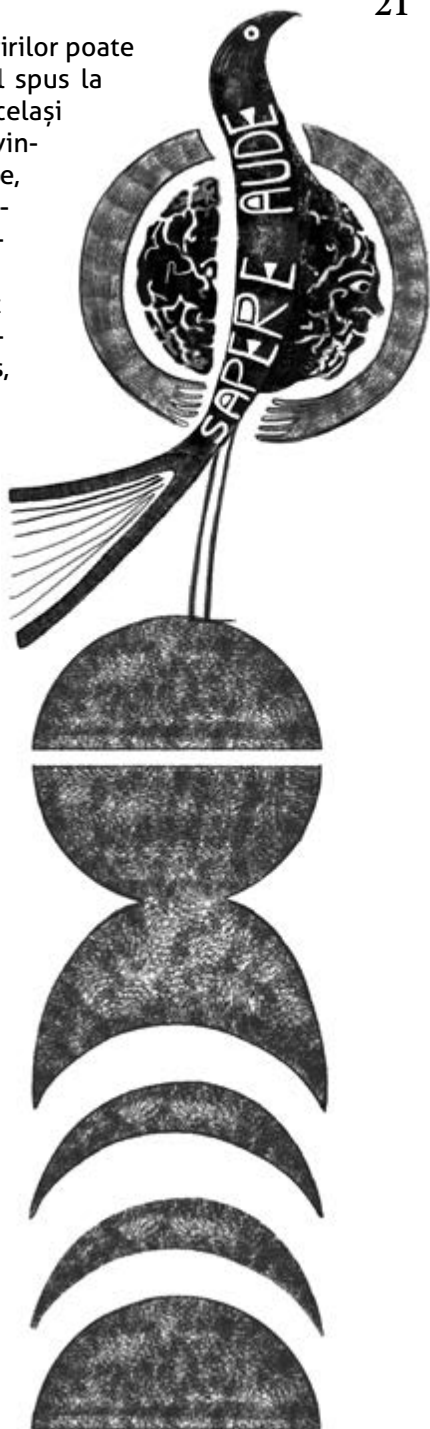
Adevărul este adesea privit ca fiind o datorie morală absolută, însă există situații în care a-l rosti poate răni, iar a-l ascunde poate salva. Prin urmare, dilema sincerității nu este atât de simplă pe cât pare. Există momente în care cuvintele rostite fără filtrul empatiei pot provoca suferință, dar și contexte în care ascunderea adevărului devine o formă de protecție. Apare astfel întrebarea: Este bine să fim mereu sinceri sau există situații în care minciuna poate fi justificată?

În relațiile dintre oameni, sinceritatea este esențială pentru încredere și autenticitate. Fără ea, legăturile devin fragile. Într-o relație apropiată, de exem-

plu, ascunderea sentimentelor sau a nemulțumirilor poate duce la neînțelegeri și la distanțare. Adevărul spus la momentul potrivit poate preveni conflicte. În același timp, sinceritatea nu înseamnă brutalitate. Cuvintele au puterea de a construi sau de a distruge, iar modul în care sunt rostite devine la fel de important precum adevărul exprimat. Dacă un prieten împărtășește ceva de care este mândru, o critică spusă fără tact poate răni mai mult decât ajuta. În astfel de momente intervine diplomația, capacitatea de a spune adevărul politicos, fără a afecta demnitatea celuilalt.

Istoria arată că există situații în care minciuna devine o necesitate morală. În România comunistă, sub supravegherea constantă a Securității, oamenii nu își puteau exprima liber gândurile. Teama de consecințe transforma o conversație banală într-un posibil risc. O glumă despre conducere sau o critică la adresa lipsurilor din magazine putea avea repercusiuni grave. În acest context, mulți oameni erau nevoiți să își ascundă opiniile pentru a se proteja pe ei și pe cei apropiați. Un copil evita să repete la școală discuțiile auzite acasă, iar adulții erau adesea obligați să afirme în public lucruri în care nu credeau. Minciuna nu era semnul lipsei de caracter, ci un mijloc de supraviețuire într-un sistem care pedepsea adevărul. În astfel de situații, valoarea unei acțiuni se măsoară prin efectul său asupra vieților oamenilor, nu prin așteptările impuse de societate, de a fi sincer în orice situație.

Aceste exemple arată că sinceritatea rămâne o valoare fundamentală, însă sensul ei moral nu poate fi separat de context. A spune adevărul este atât un act de curaj cât și unul de responsabilitate. Înțelepciunea reală nu reprezintă doar curajul de a spune adevărul, ci și discernământul de a înțelege când trebuie rostite cuvintele și când tăcerea poate ocroti ceea ce contează cu adevărat.

RALUCA LAZAROVICI VEREȘ PhD

Raluca Lazarovici Vereș este cofondatoare a editurii Ratio et Revelatio din Oradea, pentru care realizează traduceri, îngrijește ediții și colecțiile Historia, Philologia Moderna și Biblioteca R&R. Este activ implicată în viața culturală și civică a orașului Oradea organizând evenimente culturale, educative și de informare a cetățenilor, în colaborare cu ONG-uri, agenții și autorități locale, precum conferințe și workshopuri tematice, lansări de carte, tururi ghidate publice despre Oradea evreiască și Oradea italiană. Este licențiată a Facultății de Litere a Universității din Padova, cu specializări în Studii internaționale la Universiteit van Amsterdam, studii masterale la Universitatea „Ca Foscari” din Veneția și Doctorat în Filologie la Universitatea din Torino.

Holocaustul și gândirea critică – o formă de rezistență

Istoria nu este doar un șir de date cronologice, ci o oglindă în care societatea își privește propria moralitate, este reperul evoluției umane. Printre cele mai întunecate capitole ale istoriei recente este Holocaustul (Shoah), un

eveniment unic prin amploare și monstruozitate, care a forțat umanitatea să își reevalueze fundamental cursul, valorile, conștientizarea unui sine colectiv. Evoluția gândirii critice față de Holocaust și antisemitism nu a fost un proces instantaneu, ci o călătorie anevoioasă de la tăcerea postbelică la responsabilitatea civică activă de astăzi.

În anii imediat următori celui de-Al Doilea Război Mondial, lumea a preferat uitarea. Oamenii au intrat într-o stare de abulie în urma undei de șoc generată de atrocitățile războiului. Mulți supraviețuitori ai Holocaustului au tăcut, fie din cauza traumelor, fie pentru că societatea nu era pregătită să asculte, fie din cauza diferitelor regimuri totalitare care au urmat. Gândirea critică de atunci era limitată la pedepsirea vinovaților (Procesele de la Nürnberg și cele naționale), uneori selectiv, alteori arbitrar. Supraviețuitorii se loveau adesea de zidul indiferenței, iar societatea trata tragedia ca pe un accident istoric izolat. Totuși, începând cu anii '60, perspectiva s-a schimbat radical. Odată cu mărturiile publice și procesele marilor criminali de război, gândirea critică a început să deconstruiască mecanismul ororii. Lumea părea să înțeleagă că Holocaustul nu a fost opera unor „monștri” dintr-o altă lume, ci rezultatul unui proces social meticolos alimentat de prejudecăți vechi de secole și al acțiunii directe a unor oameni care s-au pus, conștient sau nu, în slujba urii. Mărturii precum cea a evreului român Elie Wiesel, Premiul Nobel pentru pace, sau prin procesul lui Adolf Eichmann, tinerii au început să pună întrebări grele, mai întâi în gând, apoi cu glas tare: „Cum a fost posibil?” și „Ce au făcut bunicii noștri ca să împiedice ororile?”. „Dar noi? Noi ce am fi făcut și ce am face acum, dacă...” Așa s-a trecut de la tăcere la conștientizare. A fost prima mare victorie a gândirii critice: saltul de la acceptarea pasivă a faptelor la analizarea responsabilității colective.

Primul pilon al acestei evoluții este înțelegerea puterii cuvântului. La început este mereu cuvântul, atât în actul de creație, cât și în cel de distrugere. Gândirea critică ne învață astăzi că Holocaustul nu a început în lagărele morții și în camerele de gazare, ci în paginile ziarelor și în discursurile publice, care au fost validate de bârfa la colțul străzii, de cuvinte răzlețe, aruncate ca tot atâtea gloanțe. Propaganda nazistă a reușit să dezumanizeze o întreagă populație prin etichetări și știri false, transformând evreii într-o „amenințare” abstractă, dar aparent iminentă. Pentru un tânăr din era digitală, această lecție este mai actuală ca niciodată și se traduce prin capacitatea de a recunoaște „fake news” și mecanismele de radicalizare online ca formă modernă de rezistență împotriva urii. Gândirea critică devine astfel un filtru necesar prin care se deconstruiesc teoriile conspirației care, deși folosesc un limbaj modern, reciclează aceleași stereotipuri antisemite vechi, cu conținut religios și rasial, camuflat în cameleonice straie politice.

Antisemitismul este deci departe de a fi dispărut, dimpotrivă, a revenit și mai virulent, beneficiind de înnoite mijloace de diseminare; s-a mutat în mediul online sub formă de meme-uri, reel-uri scurte cu conținut puternic, teorii ale conspirației sau negare mascată și nelipsitul *gaslighting*, care a capturat

orice posibilitate de izolare eficientă pe termen lung. Ce înseamnă a folosi gândirea critică astăzi? Pare banal, dar nu este: se traduce prin capacitatea de a „scana” internetul și de a înțelege că glumele, aluziile, micile șicane, jocul de-a informarea selectivă, al dublei măsurii în comunicare, au un scop precis: incitare la ură și sunt, de fapt, seminte de violență. Vigilența și conștientizarea sunt semne de maturitate și de gândire critică.

Al doilea aspect esențial este analiza responsabilității „spectatorului”, *the bystander*, față de cel implicat, *the upstander*. Istoricii și filozofii au demonstrat că tăcerea majorității a fost combustibilul care a permis mașinării morții să funcționeze și să acapareze felii imense de viață socială. Evoluția gândirii etice învăță că neutralitatea în fața nedreptății este, în sine, o formă de complicitate. Astăzi, a avea o gândire critică înseamnă a înțelege că tolerarea unei glume antisemite sau a unui act de bullying pe motive etnice nu este un gest inofensiv, ci prima

treaptă a piramidei urii, o verigă în lanțul care duce la excludere socială și, în final, la violență. A citi printre rânduri, a arăta curajos spre bornele *red-flag*, a simți când ești împins spre agresiune pe fundamente gregare, a nu reacționa la automatisme și trigger care vizează instinctele, a apăra activ valorile etice ale buneii conviețuiri sunt gesturi pe cât de necesare și naturale, pe atât de eroice. O prietenă îmi spunea că a aflat că e evreică, și nu om, și că a fi evreu e ceva rău și condamnat de la „prieteni” și vecini...

Noile provocări: negarea Holocaustului și trivializarea suferinței, înlocuirea recunoașterii acestora cu *whataboutismul* agresiv decontextualizat. Gândirea critică ne oferă instrumentele necesare pentru a proteja adevărul istoric. Nu este vorba doar despre a memora cifre, ci despre a cultiva empatia și discernământul. Nu doar a ști, ci a înțelege, a simți, a elabora Holocaustul înseamnă a recunoaște că democrația și drepturile omului sunt fragile și că trebuie apărate zilnic prin atitudinea noastră activă față de „celălalt”, a fiecăruia dintre noi. Totul este despre gândirea critică ca redută finală în fața barbariei gregare și despre atitudine, ca ultim gest de conservare a demnității umane.

În concluzie, evoluția gândirii critice față de Holocaust ne-a transformat din simpli observatori ai trecutului în gardieni ai prezentului. Trecerea de la „ce s-a întâmplat” la „ce putem face noi acum” marchează maturizarea morală.

Recomandări de carte:

Dr. Edith Eva Eger,
Darul. 12 lecții care îți vor salva viața, Editura Trei, 2025.

Edith Eva este a Holocaust child survivor, eliberată din Auschwitz, unde și-a pierdut mama și unde a fost nevoită să danseze pentru Mengele. Printr-un efort imens, s-a salvat psihic nu doar pe sine, dar după ce s-a specializat în psihologie și antropologia traumei, a însoțit numeroși supraviețuitori și urmașii lor în călătoria dureroasă de perlaborare a traumei de Holocaust. Scrierile ei recent traduse în românește inspiră cu adevărat fiindcă nu sunt simple teorii, sunt esențe vitale testate pe pielea proprie și a unei întregi societăți care, după calcule criminale, nu ar fi trebuit să supraviețuiască nici fizic, nici psihic.

De ce contează pentru tine?

Pentru tine, dragă tinere, memoria Holocaustului este o busolă: ea îți arată unde poate duce ura oarbă dublată de reacțiunea de grup și îți reamintește că avem puterea individuală de a spune „Nu” dezumanizării, sub orice formă s-ar prezenta ea. Studiarea Holocaustului înseamnă a antrena „mușchiul” empatiei și al discernământului, în vreme ce gândirea critică te ajută să nu devii un instrument în mâini rău-intenționate sau care susțin cauze ascunse, la care, dacă le-ai cunoaște îndeaproape, sunt sigură că nu ai adera, să nu fii manipulat de algoritmi care promovează dezbinarea și distrug echilibrul și binele comun. Te învață că libertatea nu este un dat, ci ceva ce trebuie protejat prin refuzul de a accepta discriminarea, oricât de neînsemnată ar părea.

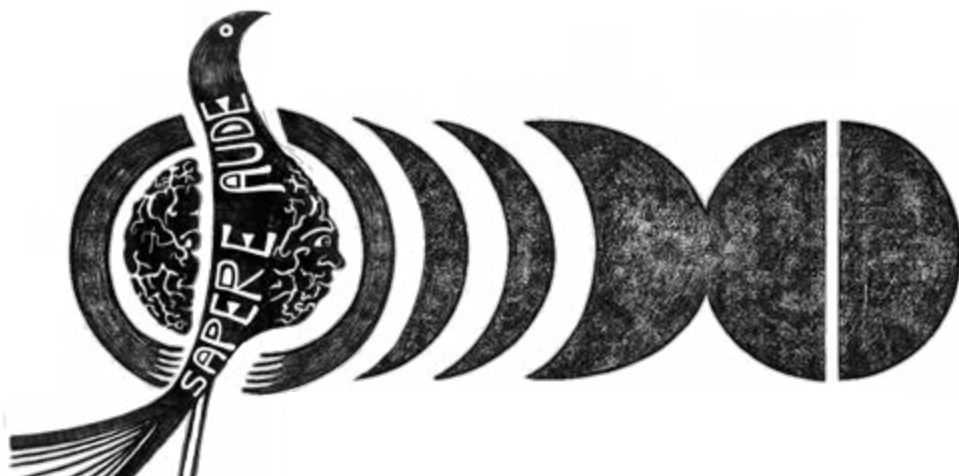
Nu, nu este ușor! A afirma aceasta ar fi o promisiune deșartă! Dacă ar fi ușor, am vorbi despre o lume a copiilor, un clopot de sticlă sub care ne putem ascunde, unde sentimentele ar fi ferite și mereu fericite și nu ar exista consecințe pentru alegerile făcute, dar am trăi steril. Vorbim despre cultivarea forței interioare, a disciplinei și cunoașterii de sine și, în ultimă instanță, de pacea autentică a conștiinței și, nu în ultimul rând, de dota unui mănunchi de valori și esențe etice, pe care nu doar le primești, dar le și primești tu însuși, ca să le dai mai departe, copiilor tăi... Vorba lui Viktor Frankl: „Totul îi poate fi luat unui om, mai puțin un singur lucru: ultima dintre libertățile umane – aceea de a-și alege atitudinea într-un anumit set de circumstanțe. Amintește-ți că de tine și de ce faci tu astăzi depinde cum va arăta lumea mâine”.

Mike Levy, *Salvați întâi copiii! Eroii neștiuți ai operațiunii Kindertransport*, Editura Hasefer 2025.

Absolut mișcător, despre oamenii care au rămas oameni și care în mijlocul ororilor unui război și a urii bestiale a semenilor, au așezat deasupra propriei salvări viețile copiilor destinați camerelor de gaze fiindcă s-au născut evrei. The upstanders!

Paul Goma, *Din calidor. O copilărie basarabeană*, Ratio et Revelatio, 2015.

Lidia Ostalowska, *Acuarele. Reportaj istoric*, Ratio et Revelatio 2017, despre deportarea romilor la Auschwitz.

OAE ANDREI GABRIEL
Clasa a XI-A

Cine ne influențează mai mult: cărțile, filmele sau oamenii din viața noastră?

Filosoful Jean-Paul Sartre afirma că „*omul nu este nimic altceva decât ceea ce face din sine*”, sugerând că identitatea nu este un dat fix, ci rezultatul alegerilor și influențelor pe care le acceptăm. În perioada adolescenței, această idee devine vizibilă în mod special, deoarece suntem expuși simultan la modele diferite: oameni reali, personaje din cărți și eroi din filme. De aceea, întrebarea „cine ne influențează mai mult?” nu are un răspuns simplu, ci necesită o analiză atentă a modului în care fiecare dintre aceste surse contribuie la formarea noastră.

În primul rând, oamenii din viața noastră au o influență directă și concretă, deoarece interacționăm zilnic cu ei și învățăm prin experiențe reale. Un profesor care ne încurajează sau un părinte care ne corectează comportamentul nu ne transmite doar informații, ci ne oferă feedback imediat. Totuși, influența oamenilor nu este întotdeauna pozitivă. Uneori, anturajul poate determina alegeri greșite sau poate limita dezvoltarea personală. Din acest motiv, nu este suficient să fim influențați de alții, ci trebuie să evaluăm critic exemplele pe care le urmăm.

Pe de altă parte, cărțile și filmele ne oferă acces la experiențe pe care nu le-am putea trăi direct. Ele ne permit să înțelegem perspective diferite și să dezvoltăm empatia. De exemplu, lectura „Jurnalului Annei Frank” ne face să reflectăm asupra valorii libertății și asupra curajului în fața pericolului, iar filmul „Dead Poets Society” ne transmite ideea că gândirea independentă este esen-

țială pentru libertatea personală. Totuși, influența acestor opere depinde de modul în care le interpretăm. Dacă le privim superficial, ele pot deveni simple forme de divertisment, fără impact real asupra caracterului nostru.

Un alt aspect important este faptul că, în societatea actuală, influența nu vine doar dintr-o singură direcție, ci dintr-o combinație de factori. Rețelele sociale, cultura populară și mediul educațional creează un spațiu în care ideile circulă rapid și uneori contradictoriu. În acest context, gândirea critică devine esențială. Ea ne ajută să distingem între modele autentice și modele superficiale, între valori reale și simple tendințe de moment.

În concluzie, nu există o singură sursă care să ne influențeze în mod absolut. Oamenii, cărțile și filmele contribuie împreună la formarea personalității noastre, însă rolul decisiv îl are capacitatea noastră de a analiza critic aceste influențe. Adevărata maturitate nu constă în a urma orbește un model, ci în a alege conștient ce valori dorim să păstrăm și ce direcție vrem să dăm propriei noastre vieți.

Cristina Stoian este psiholog clinician și psihoterapeut, trainer formator, art terapeut. Participă frecvent la conferințe de psihologie și scrie articole pe subiecte de profil.

Gândirea critică la adolescenți: între dezvoltare și vulnerabilitate

Gândirea critică reprezintă o funcție cognitivă superioară esențială pentru adaptarea psihologică, implicând analiza, evaluarea și integrarea informațiilor în formularea unor judecăți autonome. Aceasta se dezvoltă în mod particular în adolescență, etapă caracterizată prin emergența gândirii abstracte și a metacogniției.

Conform modelului lui Jean Piaget, adolescența marchează accesul la operațiile formale, iar Lev Vygotsky subliniază rolul interacțiunilor sociale în structurarea funcțiilor psihice superioare. Cercetările contemporane arată însă că gândirea critică nu apare automat, ci este dependentă de contextul relațional și educațional (Kuhn, 1999; Willingham, 2007).

Absența sau dezvoltarea insuficientă a acestei competențe constituie un factor major de vulnerabilitate în adolescență. În lipsa capacității de evaluare a informației

și a consecințelor, deciziile sunt frecvent influențate de impulsivitate, presiunea grupului și validarea externă. Literatura de specialitate indică o asociere între deficitul funcțiilor executive și comportamente de risc, inclusiv consumul de substanțe, prin dificultăți de inhibiție și anticiparea consecințelor (Blakemore & Choudhury, 2006).

În contextul digital actual, aceste vulnerabilități sunt amplificate. Expunerea la dezinformare și la conținut polarizat crește riscul de internalizare a unor credințe rigide, în absența unei evaluări critice. Studiile arată că persoanele cu nivel scăzut de gândire critică sunt mai susceptibile la acceptarea necritică a unor narațiuni simplificatoare, inclusiv în contexte ideologice, ceea ce poate facilita procese de radicalizare (Roozenbeek & Van der Linden, 2019).

De asemenea, lipsa gândirii critice este asociată cu dificultăți în reglarea emoțională și cu o dependență crescută de validarea externă. În adolescență, aceste caracteristici pot conduce la alegeri dezadaptative – relaționale, educaționale sau comportamentale – în contextul unei identități încă în formare.

Familia joacă un rol esențial în prevenirea acestor riscuri. Un climat bazat pe dialog, reflecție și încurajarea întrebărilor susține dezvoltarea autonomiei cognitive. În schimb, mediile autoritare sau hiperprotectoare pot limita explorarea și diferențierea, crescând vulnerabilitatea la influențe externe.

În practica psihoterapeutică, dezvoltarea gândirii critice devine un obiectiv central, contribuind la creșterea capacității de auto-reflecție, la reducerea impulsivității și la susținerea unor decizii adaptative. Astfel, gândirea critică funcționează ca un factor de protecție împotriva comportamentelor de risc și a internalizării unor convingeri disfuncționale.

În concluzie, gândirea critică depășește statutul de abilitate cognitivă, chiar dacă include capacitatea rezolutivă, devenind un mecanism esențial de protecție psihologică. În absența acesteia, adolescentul este mai vulnerabil la consumul de substanțe, radicalizare, decizii și strategii de coping dezadaptative. Cultivarea gândirii critice reprezintă, astfel, o condiție fundamentală pentru dezvoltarea unei autonomii și dezvoltări sănătoase.

Recomandări:

Eric Berne – *Ce spui după „Bună ziua”*

Malcolm Gladwell – *Excepționalii*

Cristophe Andre – *Cum să te iubești pe tine*

Referințe bibliografice

- Jean Piaget (1972). *The psychology of the child*. Basic Books.
- Lev Vygotsky (1978). *Mind in society*. Harvard University Press.
- Kuhn, D. (1999). A developmental model of critical thinking. *Educational Researcher*, 28(2), 16–25. <https://doi.org/10.3102/0013189X028002016>
- Willingham, D. T. (2007). Critical thinking: Why is it so hard to teach? *American Educator*, 31(2), 8–19. <https://www.aft.org/ae/summer2007/willingham>
- Blakemore, S.-J., & Choudhury, S. (2006). Development of the adolescent brain. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(3–4), 296–312. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01611.x>
- Roozenbeek, J., van der Linden, S. Fake news game confers psychological resistance against online misinformation. *Palgrave Commun*5, 65 (2019). <https://doi.org/10.1057/s41599-019-0279-9>

LICEUL TEHNOLOGIC
„VASILE COCEA”, MOLDOVIȚA

MOLDOVANU CAROLINA
CLASA: a X-a B

Școala și educația

De multe ori, când mă gândesc la școală, primele lucruri care îmi vin în minte sunt notele, testele și temele. Totul pare o cursă continuă pentru rezultate, medii mari, performanțe, goana după lauri care ne-a îndepărtat puțin de sensul adevărat al școlii: educația care te eliberează din lanțurile preconcepțiilor și te redă sieși. De multe ori, am senzația că învățăm tot mai mult pentru a bifa o notă și tot mai puțin pentru a învăța autentic. Suntem confuzați, demotivați dar vedem și acel licurici al importanței cunoașterii, al cunoașterii autentice. Uneori mă gândesc la ce va rămâne în noi după terminarea școlii și îmi dau seama cât sunt de importante procesele gândirii din spatele informațiilor primite, procesarea lor, înțelegerea lor. Cred că școala nu ar trebui să se limiteze la transmiterea de cunoștințe ci să țină seama la formarea caracterului elevilor deoarece caracterul este cel care ne definește în relațiile cu ceilalți, în alegerile noastre, în felul în care reacționăm în situații dificile. Nu cred că este suficient să fii bun la matematică sau română dacă nu știi să fii respectuos, corect, responsabil. Am cunoscut colegi, elevi inteligenți care nu știau să lucreze în echipă sau nu știau să-și asume propriile greșeli; în tabăra cealaltă, elevi mai puțin interesați de note mari dar care dădeau dovadă de empatie, seriozitate, bun simț, maturitate, calități care, în viața reală, contează foarte mult și fac diferența între un om apreciat și unul de evitat. La întâlnirile din cadrul acestui proiect s-a discutat despre gândirea critică, despre ce înseamnă acest lucru, iar aceste experiențe m-au făcut să văd lucrurile puțin diferit. Astfel, gândirea critică înseamnă, pentru mine, prin filtrul a ceea ce am învățat și interiorizat, să nu accepți totul fără să analizezi, să pui întrebări și să încerci să înțelegi situația la un nivel profund, gândirea critică înseamnă să aduni informațiile, să le compari, să le pui cap la cap înainte de a lua o decizie. De exemplu, într-o situație conflictuală, un elev cu o gândire critică nu se va lăsa condus de primul impuls ci va încerca să analizeze situația, să o înțeleagă și apoi să decidă cum va

reacționa. De aceea consider că școala nu ar trebui să se axeze pe transmiterea de cunoștințe ci pe formarea de caractere, pe dezvoltarea gândirii care rezultă dintr-o împletire a cunoștințelor cu situațiile de învățare autentică, lectură, discuții despre cărți, filozofie, filme, într-un cuvânt: lecții care zidesc suflete. Într-o altă idee, nu cred că formarea caracterului se poate realiza doar prin reguli sau prin lecții teoretice despre ce este bine și ce este rău, cred că se construiește în timp prin experiențe reale cum ar fi lucrul în echipă, participarea la proiecte, felul în care profesorii reacționează la greșelile elevilor, etc. Un lucru important este conștientizarea faptului că școala ne pregătește pentru viață și nu doar pentru examene, iar viața nu ne va *contola* doar cunoștințele ci și caracterul.

În concluzie, consider că școala trebuie să pună accent pe formarea caracterului deoarece, la final, nu vom fi definiți doar prin ceea ce știm ci mai ales prin ceea ce suntem.

**LICEUL TEHNOLOGIC
„VASILE COCEA”, MOLDOVIȚA**

VLEJU ANDREI-IULIAN

CLASA: a X-a B

Succesul – mai mult decât un simplu talent

Succesul este dorit de toată lumea, însă nu toți reușesc să îl atingă. O întrebare importantă este dacă acesta depinde mai mult de talent sau de efort; de asemenea, o altă întrebare importantă ar fi ce înțelege fiecare prin *succes* și, dacă fiecare consideră importantă morală în ținta către succes. În ceea ce privește prima întrebare, consider că efortul este factorul decisiv, deoarece talentul, fără muncă, nu poate duce la rezultate durabile. În primul rând, talentul oferă un avantaj inițial, dar nu garantează succesul. Este adevărat că unele persoane învață mai repede sau au abilități naturale într-un anumit domeniu. Totuși, acest lucru poate deveni chiar un dezavantaj dacă nu este însoțit de

muncă. De exemplu, un elev talentat la limba română poate lua note bune fără să învețe prea mult, însă, în timp, dacă nu își dezvoltă cunoștințele, va rămâne în urmă față de colegii care studiază constant. Prin urmare, talentul este doar un punct de plecare, nu o garanție a reușitei. În al doilea rând, efortul constant permite progresul și depășirea limitelor inițiale. Chiar și o persoană fără un talent evident poate ajunge la rezultate foarte bune prin muncă. De exemplu, un elev care nu este foarte bun la matematică, dar rezolvă exerciții zilnic și își corectează greșelile, va evolua treptat. Acest proces dezvoltă nu doar cunoștințele ci și perseverența și disciplina, calități esențiale pentru succes. Astfel, efortul are un rol formator mult mai important decât talentul. De asemenea, realitatea demonstrează că succesul este rezultatul muncii susținute. Mulți sportivi de performanță sau elevi olimpici nu au ajuns în vârf doar datorită talentului ci datorită antrenamentelor și studiului intens. De exemplu, un sportiv se antrenează zilnic, uneori chiar și atunci când este obosit sau descurajat. Acest tip de efort face diferența între un simplu talent și un adevărat campion. În plus, efortul contribuie și la dezvoltarea încrederii în sine. Pe măsură ce o persoană muncește și observă progresul, capătă mai multă siguranță și motivație pentru a continua. Chiar și eșecurile devin lecții valoroase, care ajută la îmbunătățirea performanței și la atingerea unor rezultate mai bune în viitor.

În concluzie, deși talentul poate ajuta la început, efortul este cel care asigură succesul pe termen lung. Prin muncă, ambiție și perseverență, orice persoană își poate atinge obiectivele. Așadar, succesul nu aparține celor care au doar talent, ci celor care sunt dispuși să muncească în mod constant pentru ceea ce își doresc.

 ROBERT SCHWARTZ

Robert Cristian Schwartz este Președinte Director General al Societății Române de Radiodifuziune. A fost profesor de limbă germană și jurnalist, cu peste 30 de ani de experiență la Deutsche Welle, unde a condus între 2000-2020 redacția în limba română, precum și director al Liceului German din București, actualul Colegiu Goethe. Este membru al Societății pentru Studii Sud-Est Europene (Südosteuropa-Gesellschaft, München) și face parte din board-ul Forumului Germano-Român (Deutsch-Rumänisches Forum, Berlin). În noiembrie 2023 a fost ales în unanimitate președinte al Societății Germano-Române (Deutsch-Rumänische Gesellschaft) din Berlin.

Gândirea critică se formează exersând

Faceți un exercițiu simplu. Gândiți-vă la ultima știre care v-a scos din sărite pe Facebook sau TikTok. Acum întrebați-vă sincer: ați verificat-o? Dacă răspunsul e nu, sunteți în majoritate. Studiile spun că majoritatea oamenilor distribuie înainte să citească măcar articolul până la capăt. Titlul a fost de ajuns. **Ai fost păcălit. Noi toți am fost măcar o dată!**

Fake news nu e o problemă nouă. Zvonurile, propaganda, minciunile bine ambalate - toate au existat înainte de internet. Doar că acum o minciună bună face înconjurul lumii în câteva ore. Un studiu MIT din 2018 a calculat că știri-

Recomandări pentru eleve/ elevi și profesoare/ profesori:

În română

1. *Fake news și
dezinformare online:
recunoaște și verifică*
- Bogdan Oprea
(Polirom, 2021)

Cel mai bun punct de start
în română. Scris ca un ghid
practic, nu ca un tratat aca-
demic. Explică pe înțelesul
tuturor cum funcționează
dezinformarea și cum o
recunoști.

2. *Jurnalism, fake
news & dezinformare -*
UNESCO

Se descarcă gratuit. Bun
pentru uz în clasă - are
structură modulară, cu exer-
ciții și întrebări de reflecție.

le false călătoresc de șase ori mai repede decât cele adevărate. Motivul e simplu și un pic jenant: falsul e mai interesant. E mai dramatic, mai scandalos, mai ușor de înghițit. Adevărul e de obicei complicat și, să fim sinceri, mai plictisitor.

Trei minciuni care au schimbat lumea

Uneori fake news rămâne o știre proastă care dispare. Alteori, produce victime reale.

În 2016, o conspirație complet inventată susținea că Hillary Clinton, soția fostului președinte al SUA, Bill Clinton, conducea o rețea de trafic de copii dintr-o pizzerie din Washington. Nicio probă, nicio logică. Dar milioane de oameni au crezut-o. Un bărbat din Carolina de Nord a intrat înarmat în restaurant să „investigheze”. A tras trei focuri de armă. Din fericire, nimeni nu a murit. Pizzagate a rămas în istorie ca primul caz în care o știre falsă a dus direct la violență fizică.

Cu ani înainte, în 1998, medicul britanic Andrew Wakefield a publicat un studiu care pretindea că vaccinul ROR - cel împotriva rujeolei, oreionului și rubeolei - cauzează autism. Studiul era fraudulos, datele fuseseră falsificate, Wakefield și-a pierdut licența medicală. Dar minciuna era deja lansată. Mișcarea anti-vaccin a explodat la nivel global, rata de vaccinare a scăzut, iar boli eradicat au început să reapară. Oamenii au murit din cauza unui studiu fals publicat acum aproape trei decenii. Dezminți un studiu, nu dezminți frica.

Al treilea exemplu e mai recent și ne privește pe toți. La începutul pandemiei de COVID-19,

rețelele sociale au fost inundate de teorii despre originea virusului, despre vaccinuri care ar conține microcipuri și, poate cel mai periculos, despre tratamente miraculoase. În Marea Britanie, turnuri 5G au fost incendiate de oameni convinși că tehnologia răspândește virusul. În alte țări, oameni au murit după ce au consumat dezinfectanți sau medicamente veterinare prezentate drept leacuri. Fake news în pandemie nu a fost doar o problemă de informare - a fost o problemă de sănătate publică.

Minciuna nu mai arată ca o minciună

Problema e că dezinformarea de azi vine bine „împachetată”. Nu mai e vorba de știri complet inventate, pe care le recunoști imediat. Procedeele s-au

rafinat: o fotografie reală pusă lângă un text fals, un titlu care nu are legătură cu articolul de de-
desubt, o sursă cu nume oficial care nu există, o
declarație autentică scoasă din context.

Cine verifică și cum

Există oameni care fac din verificarea informațiilor o meserie. Se numesc fact-checkeri și munca lor e mai puțin spectaculoasă decât sună: caută sursa originală a unei afirmații, întreabă experți, compară variante, documentează tot procesul și publică concluzia - inclusiv când concluzia e „nu știm sigur”.

Debunking-ul - adică demontarea unei minciuni deja virale - e și mai complicat. Psihologii au observat ceva deranjant: uneori, când îi spui cuiva că ceea ce crede e fals, el crede și mai tare. Corectarea brută nu funcționează. Ai nevoie de o poveste alternativă care să ia locul celei false, nu doar de un „nu e adevărat, gata”.

Ce ar trebui să facă media publice

Instituțiile publice de presă - finanțate din banii tuturor - au o obligație clară: să nu alerge după clickuri cu orice preț și să contribuie activ la educarea publicului. Nu e un ideal romantic, e parte din misiunea lor legală.

Radio România a lansat campania #staisigurpenet, orientată tocmai spre siguranța online și consumul critic de informație. Nu e suficient, dar e un început. Astfel de inițiative nu rezolvă problema, dar pot instala un reflex: înainte să dai share, o secundă de pauză. Gândește critic. Cine a postat asta? De ce acum? Cui îi folosește?

Până la urmă, e și problema ta

Nicio campanie și niciun algoritm nu te poate proteja, dacă tu nu vrei. Gândirea critică nu e un talent cu care te naști - e un obicei. Se formează exersând: citești articolul, nu doar titlul. Cauți sursa originală. Te întrebi, dacă știrea te enervează tocmai pentru că vrei să fie adevărată. Asta din urmă e cel mai greu de recunoscut.

Minciuna a existat mereu. Instrumentele ca să o demontezi nu au fost niciodată mai la îndemână. Problema nu e accesul. Problema e că e mai comod să dai share.

Recomandări pentru eleve/ elevi și profesoare/ profesori:

În engleză

3. *Calling Bullshit* - Carl Bergstrom & Jevin West (2020)

Cea mai potrivită pentru liceeni. Doi profesori universitari explică pe un ton ironic și direct cum recunoști o minciună - în știri, în statistici, pe rețelele sociale. Se citește ușor.

4. *Foolproof* - Sander van der Linden (2023)

Profesor de Psihologie la Cambridge, autorul explică de ce credem minciunile și cum devenim mai rezistenți la manipulare. Foarte concret, cu exemple din viața reală.

5. *This Is Not Propaganda* - Peter Pomerantsev (2019)

Puțin mai dificil, dar captivant - scris aproape ca un roman. Pentru liceenii mai avansați sau pentru o lectură ghidată împreună cu o profesoară/un profesor.

 NICOLETA FOTIADE

Nicoleta Fotiade este expertă formatoare în educație și cultură media. Președinta asociației Mediawise Society (mediawise.ro) și International Association of Media Education (iame.education), co-fondatoare și membră în asociația ActiveWatch Romania și membră în grupul de experți RAN (Radicalisation Awareness Network) al Comisiei Europene. Din 2024, consultant pentru Consiliul Europei pe probleme de politici de educație media. Deține licență în Jurnalism și în 2006 a absolvit un Master în Comunicare și Studii Media la University of Westminster din Londra (UK) susținut de bursa Chevening finanțată de British FCO și administrat de British Council.

Educația media, antrenament pentru gândire critică în lumea digitală

Ne naștem curioși. Privim, ascultăm, pipăim, mirosim, gustăm și astfel începem să cunoaștem, să înțelegem lumea din jurul nostru. Curiozitatea este motorul care îndeamnă copiii să afle, să experimenteze și astfel, ușor-ușor, să

înțelegă cine sunt, în ce lume trăiesc, după ce reguli, alături de cine. O dată ce încep să vorbească - o abilitate pe care copiii o dobândesc spontan prin interacțiunea cu ceilalți - întrebarea "de ce?" se adaugă. O știți, nu?

De ce e cerul albastru? Dar de ce aerul nu se vede? Dar ce se întâmplă când viața se termină? (M, 6 ani)

Copiii - mai ales cei mici, preșcolari - pun întrebări fără oprire uneori. Desfac lucruri ca să vadă cum funcționează, inventează explicații acolo unde noi, adulții, am învățat deja să spunem doar că „așa e”. Îmi dau seama de curiozitatea copiilor de fiecare dată când lucrez cu ei sau când îi privesc cum explorează un telefon, o carte sau o frunză căzută pe jos. Creativitatea vine la pachet cu această curiozitate. Înainte să știe să scrie sau să caute ceva pe internet, copiii își imaginează povești, transformă obiecte banale în personaje, rescriu finaluri de basme după logica lor. Creativitatea nu înseamnă doar talent artistic, ci capacitatea de a vedea mai multe posibilități acolo unde pare că există o singură versiune a realității.

Din această perspectivă, educația media devine unul dintre spațiile de învățare privilegiate în care școala poate lucra cu ceea ce copiii aduc deja: curiozitatea lor naturală și impulsul de a crea. În loc să blocăm aceste impulsuri în numele achiziției de cunoștințe, le putem folosi ca punct de plecare pentru antrenarea gândirii critice în mod sistematic de la cele mai mici vârste.

Astăzi, copiii mai mari, adolescenții descoperă lumea și prin rețele sociale, jocuri video, *reels*, mesaje virale etc. În acest spațiu cultural digital, copii și tineri își petrec mare parte din timpul lor zilnic, (își) pun întrebări, se miră, se revoltă, râd, copiază modele, inventează, se stresează, se informează, dau mai departe. Acolo se întâlnesc curiozitatea, creativitatea și nevoia de gândire critică. Din păcate, aceiași copii intră într-un sistem educațional care încă pune preț pe răspunsul corect, liniar, verificabil. Greșeala devine ceva de evitat, nu o ocazie de a învăța, de a reflecta, de a încerca din nou. În loc să fie încurajată, curiozitatea este adesea scurtcircuitată de formule fixe, iar creativitatea e împinsă la margine, în câteva ore „speciale” de arte sau opționale.

Cum antrenăm gândirea critică prin educație media

Așadar, educația media poate fi spațiul de reabilitare a curiozității și gândirii critice în școala românească pentru că pornește de la lumea reală a elevilor și le permite acestora din urmă să experimenteze și să greșască fără să se teamă, în siguranță. Rolul profesorilor nu este să ofere rețete sigure pentru pericolele internetului precum cyberbullying, dezinformare etc. Ci să creeze contexte de învățare în care elevii pot întreba, pot greși, pot reinterpretă și pot găsi propriile lor repere într-un peisaj media complex. Cu alte cuvinte, își pot antrena gândirea critică în timp ce învață despre media cu care interacționează zilnic în moduri diferite.

Dar la ce fel de gândire critică mă refer? În 1990, cercetătorul Peter Facione (SUA) a adunat 46 de experți din filosofie, educație, științe sociale și științe naturale și i-a rugat să discute până când vor ajunge la un consens despre

rolul gândirii critice în evaluarea și instruirea educațională. Grupul de experți a ajuns la un profil al gânditorului critic ideal: curios, flexibil, bine informat, deschis la minte, onest față de propriile prejudecăți și dispus să-și reconsidere opiniile (Facione, 1990 în Andersson, 2021). La Mediawise Society – organizație dedicată promovării educației media în școli și alte spații alternative de învățare – pentru rezultate relevante, antrenăm gândirea critică ținând cont de trei dimensiuni complementare: deschiderea intelectuală (disponibilitatea de a-ți revizui propriile convingeri și credințe), autonomia informațională (capacitatea de a gestiona critic informația) și responsabilitatea empatică (înțelegerea efectelor și implicațiilor pe care mesajele media le au asupra celorlalți, dar și asupra propriei persoane). Iată cum pot fi integrate la clasă într-un exercițiu de analiză critică a redistribuirii unei postări pe Instagram în care imaginea unei fete este ironizată pentru că nu ar corespunde „standardului» de frumusețe - cercetările arată că fetele pătesc asta mai des decât băieții. **Mintea deschisă, încurajată de profesor prin întrebări, ajută elevii să negocieze semnificația „standardului de frumusețe” și să observe stereotipurile din mesaj. Autonomia informațională îi învață să nu redistribuie conținutul fără să-i verifice contextul și intenția. Responsabilitatea și empatia îi ajută să vadă impactul asupra demnității persoanei vizate, dar și asupra propriei imagini — „ce spune redistribuirea acelei postări despre mine”.**

La Mediawise Teacher - programul central al Mediawise Society dedicat formării continue a cadrelor didactice în educație media - nu le dăm profesorilor rețete, ci îi invităm să devină la rândul lor utilizatori reflexivi de media și designeri de experiențe de învățare critică pentru elevi. Profesorii vin cu obiceiuri media diferite și înainte de a le preda elevilor, Mediawise Teacher le oferă ocazia să reflecteze la propriul consum media, să-și reevalueze propriile credințe și prejudecăți despre media, să asculte și perspectiva celorlalți chiar dacă nu sunt de acord. Până la finalul programului, majoritatea cursanților își câștigă autonomia informațională, deschiderea intelectuală și încrederea de a crea materiale didactice și de a le preda la clasă. Și asta se întâmplă nu pentru că primesc lista perfectă de resurse, ci pentru că creează și testează scenarii de învățare, le discută și le adaptează. Este vorba despre un proces de formare transformativ, în comunitatea de practică, ale cărui rezultate se reflectă în predare.

Nu putem promite că îi vom proteja pe elevi de toate capcanele mediului digital, dar îi putem învăța să le observe, să le numească și să decidă singuri cum le gestionează.

Bibliografie:

- Andersson, Linus (2021) *It's Critical: The Role of Critical Thinking in Media and Information Literacy*, Media Education Research Journal
- Facione, P. (1990). *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction*. The APA Delphi Report. <https://eric.ed.gov/?id=ED315423>.

Recomandări:

Ghidul profesorului

O resursă educațională gratuită pentru cadre didactice interesate să predea educația media la clasă. Ghidul oferă profesorilor sugestii și recomandări de gestionare a orelor de educație media și este oferit în cadrul programului Mediawise Teacher, implementat cu sprijinul Fundației Orange.
<https://mediawise.ro/wp-content/uploads/2025/12/Ghidul-profesorului-Mediawise.pdf>

Cum să folosești inteligența artificială la clasă?

Află cum poți folosi inteligența artificială la clasă. Ajută-ți elevii să formuleze întrebări bune, să folosească IA pentru învățarea limbilor străine, scriere creativă, generarea corectă de imagini, muzică și video.
<https://mediawise.ro/wp-content/uploads/2025/10/Cum-poti-folosi-inteligenta-artificiala-la-clasa.pdf>

Changing Democracies: Este democrația mea și democrația ta?

Descoperă mărturiile pe care, alături de partenerii noștri din întreaga Europă, le-am integrat într-un site interactiv. Aici vei găsi și un documentar, un pachet de resurse educaționale pentru profesori, acțiuni locale de promovare și dezbateri despre democrație.
<https://www.changingdemocracies.eu/ro>

Changing Democracies – Pachet educațional

Pachetul educațional Changing Democracies oferă profesorilor un cadru de reflecție asupra democrației prin povești reale ale unor oameni care au trăit în regimuri autoritare și au făcut tranziția la democrație. Activitățile sunt flexibile

și adaptabile, potrivite pentru contexte educaționale formale și non-formale.
https://mediawise.ro/wp-content/uploads/2025/06/CD_Romanian-Final-Educational-Resource-Pack.pdf

Mind over Media: Tu știi să recunoști propaganda?

Cu toții suntem expuși la forme diverse și complexe de propagandă în fiecare zi, în spațiul public și în comunitățile în care trăim. Mind Over Media România îți pune la dispoziție o platformă interactivă de învățare despre propagandă contemporană în context românesc – cu exemple din divertisment, publicitate, știri și media sociale.
<https://propaganda.mediaeducationlab.com/ro/node/1>
 Secțiunea pentru profesori: <https://propaganda.mediaeducationlab.com/ro/teachers>

Platforma eMerge – Gender, Media, Education

<https://project-emerge.eu/?lang=ro>

Cunoaște-ți mai bine elevii, cunoaște-le cultura media! – ghid metodologic pentru profesori
<https://project-emerge.eu/know-better-the-media-culture-of-your-students/?lang=ro>

Curs online autonom cu 4 module
 - <https://project-emerge.eu/learn-courses/?lang=ro>

Modulul 1. Educație media și cultura populară

Modulul 2. Ce trebuie să mai știi atunci când predai despre gen

Modulul 3. Analiză critică și creație media

Modulul 4. Planificarea și evaluarea activităților de educație media

Liceul Teoretic
Benjamin Franklin

NIȚU DARIA IOANA
clasa a XI-a A

Ce înseamnă să gândesc cu mintea mea într-o lume în care AI-ul îmi oferă răspunsuri

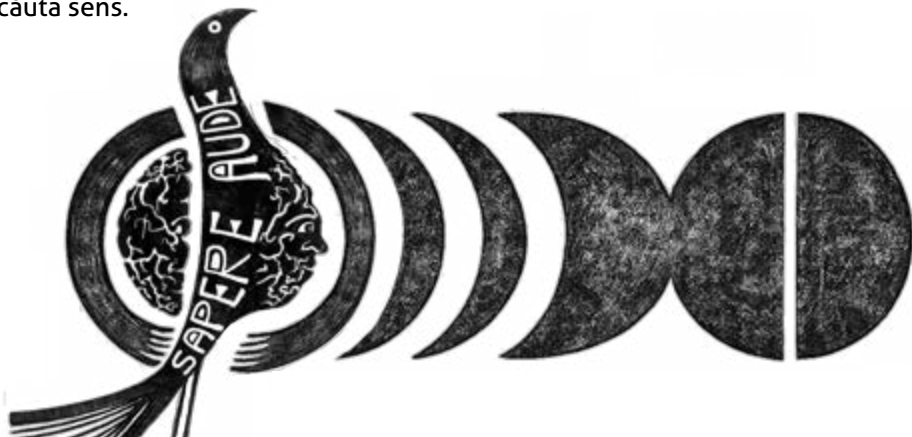

Trăiesc într-o perioadă în care răspunsurile par mai accesibile ca niciodată. Întrebările nu mai rămân mult timp fără ecou, pentru că există mereu ceva sau cineva care să răspundă rapid, clar, uneori chiar elegant formulat. Inteligența artificială a devenit un fel de ghid invizibil al generației mele, prezent în teme, în proiecte, în modul în care învățăm și chiar în felul în care ne exprimăm ideile. În acest context, mă întreb tot mai des: ce mai înseamnă, cu adevărat, să gândesc cu mintea mea?

Pentru mine, a gândi cu mintea mea nu înseamnă a respinge tehnologia sau a ignora avantajele ei. Ar fi o formă de orgoliu inutil și, probabil, o pierdere. Înseamnă, mai degrabă, să nu mă las definit de ea. Să nu confund răspunsul primit cu înțelegerea reală. Să nu iau o idee bine formulată drept propria mea idee doar pentru că o pot reproduce. Există o diferență subtilă, dar esențială, între a ști și a înțelege, iar această diferență devine tot mai importantă într-o lume în care informația vine deja „mestecată”. De multe ori, tentația este să accept primul răspuns primit, mai ales când pare complet și convingător. Dar tocmai aici simt că începe responsabilitatea mea. A gândi cu mintea mea înseamnă să

încetinesc acest proces. Să pun pauză între întrebare și acceptarea răspunsului. Să mă întreb dacă sunt de acord, dacă pot explica mai departe acea idee, dacă o pot conecta cu altceva ce știu deja. Dacă nu pot face asta, atunci, în realitate, nu am învățat nimic – doar am împrumutat temporar o formă de cunoaștere. Mai mult decât atât, gândirea personală înseamnă și curaj. Curajul de a avea îndoieli, de a nu urma mereu cea mai populară sau cea mai rapidă variantă. Într-o clasă în care mulți colegi folosesc aceleași surse automate, riscul este să ajungem să gândim la fel, să scriem la fel, să pierdem acea diversitate de idei care face, de fapt, dialogul valoros. Pentru mine, a gândi cu mintea mea înseamnă să accept că ideile mele pot fi imperfecte, dar sunt autentice. Și că, uneori, drumul mai lung până la o concluzie valorează mai mult decât concluzia în sine. Există și o dimensiune personală, aproape intimă, a acestui proces. Gândirea proprie nu este doar un exercițiu intelectual, ci și unul de identitate. Modul în care aleg să interpretez o informație spune ceva despre mine: despre valorile mele, despre experiențele mele, despre felul în care văd lumea. Dacă las toate aceste lucruri în seama unui sistem extern, risc să mă îndepărtz de mine însumi, să devin doar un intermediar între întrebare și răspuns.

Pe de altă parte, nu pot ignora faptul că inteligența artificială poate fi un sprijin real. Mă poate ajuta să înțeleg mai repede, să descopăr perspective noi, să îmi organizez ideile. Dar diferența stă în modul în care o folosesc. Pot să o transform într-un substitut al gândirii sau într-un partener al acesteia. Pentru mine, alegerea corectă este clară: vreau să rămân autorul propriilor mele idei, chiar dacă uneori asta înseamnă mai mult efort, mai mult timp și, inevitabil, mai multe greșeli. În fond, a gândi cu mintea mea în această societate nu este un act de opoziție față de tehnologie, ci un act de echilibru. Este felul meu de a-mi păstra libertatea interioară într-un spațiu în care influențele sunt tot mai puternice și mai subtile. Nu vreau să renunț la instrumentele care mă pot ajuta, dar nici nu vreau să devin dependent de ele într-un mod care să-mi reducă vocea personală. Poate că adevărata provocare a generației mele nu este să învețe mai mult, ci să învețe cum să gândească în mod autentic într-un context în care răspunsurile sunt deja formulate. Iar pentru mine, acest lucru înseamnă să nu uit niciodată că, dincolo de orice tehnologie, cea mai valoroasă resursă rămâne propria mea minte – cu întrebările ei, cu ezitățile ei și, mai ales, cu capacitatea ei de a căuta sens.

 ANDREEA IONESCU-BERECHET

Andreea Ionescu Berechet este scriitoare, lector la Universitatea din București, Facultatea de Litere. Deține un doctorat în Teoria și Istoria Filmului la UNATC. Are 16 ani de experiență în mass-media și mai multe premii obținute ca om de televiziune, scenarist. Cărți publicate: *Diva socialistă*. *Divele lui Stalin*, editura Tritonic și *Sus e numele meu, Ila*, editura Corint.

Marșul dictaturilor

Dictatura, momentele negre ale istoriei, de multe ori ne întrebăm cum a fost posibil. Cum poate o societate, o țară sau chiar un continent să cadă în noaptea minții și să ajungă sub jugul unui rău absolut? O întrebare care rămâne mai mereu fără un răspuns concret. Mi-am pus-o și eu când am cercetat și apoi am scris „Diva socialistă”¹, volum în care am încercat să observ modele de propagandă comunistă și rarele momente de disidență manifestate împotriva dictaturilor instalate. Pentru disidență, dintre toate exemplele studiate în carte, filmul georgian „Căința”(rg Tengiz Abuladze, 1987), unde dictatorul mort este dezgropat și așezat câteva dimineți la rând în curtea sa spre oroarea familiei, este cel pe care l-aș pomeni aici. Nu are obișnuitele șopârle, apropouri voalate sau metafore cu două înțelesuri, este complet răvășitor. Denunță dictatura stalinistă printr-o tragedie „fantasmagorică”, un amestec de elemente clasice, umor negru, surrealism și fantastic. Într-un interviu din „Literaturnaia Gazeta” (16 februarie 1987) , Abuladze susținea insuficiența stilului realist pentru a

¹ Andreea Ionescu-Berechet, „Diva socialistă” Editura Tritonic 2020, București

înțelege și a asuma vina din trecut. Trecutul, în care „din trei oameni, patru ne sunt dușmani”,² nu putea fi ilustrat decât printr-o construcție egal fantastică și absurdă precum fusese și dictatura. Dar cea mai puternică explicație și imagine a unei dictaturi, a oricăreia și a tuturor celor ce au fost și vor mai veni, o dă tot regizorul georgian, tot în 1987, pentru revista „Novoie vremea”. Acolo el proiectează imaginea răului, asemeni unui vid, înzestrat cu putere, care, din antichitate, de la Nero încoace, tot poate apărea. „*Răul este un vid care se poate personifica Niciodată și Mereu, Nicăieri și Oriunde*”.³

Acest vid umblă prin lume, ni-l putem imagina ca un fuior de fum, altă dată ca pe o tornadă ce cuprinde oameni, teritorii, îndoiaie sensul istoriei și mătură vieți și destine. Un joc de-a moartea, ceva din care ar trebui să învățăm, sau o forță în fața căreia doar ne putem ascunde. Dar, de fapt, nu te poți ascunde niciunde. Acum este mai clar ca niciodată: acest vârtej poate cuprinde întreaga noastră planetă albastră, minunată, rotundă și unică. Dacă în „Căința” trebuia înfruntat un dictator mort care vizual părea a fi un amestec de Stalin, Beria, Hitler și Mussolini: acum ei au alte forme și figuri, dar numitorul comun, rămâne același. Sunt vidul materializat.

Dar materializarea acestui vid este oare într-un fel anunțată? Un vuiet surd de ură le precede. O tendință spre misticism și o vrajbă generalizată. Apar tabere antagonice, fascinate de un bine absolut, de iluzia că sunt singurele deținătoare ale adevărului. Dar în spatele acestui bine, care nu este decât un fals ideal, se cimentează o mască a urii. Credință, spiritualitate, Cristos, neam strămoșesc, toate spuse într-o litanie bolborosită, care, după cum am observat cu spaimă de curând, are succes.

Despre tendința spre misticism din anii 30 s-a vorbit mult. Eugen Lovinescu răspundea unei anchete lansată de revista „Vremea” din 1932 trimițând redacției acest text „*Era, de pildă, firesc ca epocii din timpul și de după războiul mondial să-i corespundă incertitudinea spirituală a sufletelor impresionate de convulsiile vieții în fața problemei morții pusă brutal în fiecare clipită a celor patru ani de măcel universal ; semnalată de câțiva critici, tendința spre o nouă spiritualitate a luat, mai ales prin contagiune, amploarea unei caracteristici definitive a epocii postbelice, despre al cărei misticism se vorbește prea puțin acum, chiar și la noi, unde ecourile preocupărilor apusene sunt atât de tardive*”⁴

Toate acestea, pentru a fi mai bine înțelese, au trebuit să devină un manifest artistic. Printre exemple, am putea să ne oprim la piesa „*Rinoceri*”, scrisă de Eugen Ionesco abia în 1956, după ani de tristețe și de însingurare. Într-o scrisoare adresată lui Ionel Jianu în 9 ianuarie 1938, mărturisirea această dezolare, pe care o încerca văzându-și prietenii înstrăinați (e vorba de Cioran și de Noica), și spunea: „*e noaptea, noaptea peste tot*”⁵

2 Replică din filmul „Căința”, regia Tangiz Abuladze, Georgia, URSS, 1987

3 Andreea Ionescu-Berechet, „Diva socialistă” Editura Tritonic 2020, București, pag 94

4 Z.Ornea „Anii treizeci, Extrema dreaptă românească” editura Fundației culturale Române, București, 1995, pag 159

5 Z.Ornea „Anii treizeci, Extrema dreaptă românească” editura Fundației culturale Române, București, 1995, pag 212

Eugen Ionesco a denumit fenomenul extremei drepte românești, „drept unul al „rinocerizării”: „Am scris textul în perioada în care Garda de Fier făcea ravagii în România. Erau foarte puțini aceia care se împotriveau demenței fasciste, care erau de partea democrației. Atât de puțini, încât ne întrebam dacă adevărul era de partea noastră, dacă un singur om putea avea dreptate, în pofida majorității”⁶

Această distanță de douăzeci de ani aproape între realitatea tulburătoare și cristalizarea ei în text dramatic, unde oameni pașnici se transformă în susținători fanatici ai unei mișcări violente, este firească. Eroul, Bérenger, singurul care nu se metamorfozează și rămâne să strige singur împotriva rinocerilor care i-au înlocuit prietenii și concetățenii, are un drum dificil de parcurs.

Regizorul Louis Malle, face și el o mărturie biografică la mulți ani distanță de evenimente și dintr-o altă perspectivă (pe el nu l-au trădat, ci l-au părăsit prietenii) în filmul „*Au revoir les enfants*” (1987). Plasat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, este povestea maturizării și primelor prietenii, rememorată cu tandrețe. Un colegiu catolic, undeva în provincie, aparent un loc ferit de zbaterele războiului. Dar, în urma unui denunț, Gestapo ridică trei elevi descoperiți drept evrei (unul era cel mai apropiat prieten al protagonistului) și pe preotul Jaques, coordonatorul internatului. Acesta din urmă ajunge la Matthäus și moare, iar copiii, la Auschwitz, unde, de asemenea, pier. Este scena finală a filmului, de la care derivă și titlul: Toți elevii internatului asistă la această arestare, îi privesc cum pleacă mânați de soldați fasciști, și în ultimul moment, când mai aveau câțiva pași și ieșeau din curte, copiii găsesc curajul și puterea de a spune cu toții în cor: „La revedere, părinte”,

către părintele Jaques, iar acesta le răspunde, fără a-i păsa prea mult de soldații care îi stăteau cu pușca la spate: „La revedere, copii!”. Apoi, pornește muzica, și pe prim planul micului erou, Julien Quentin, (alter ego pentru Louis Malle), se aude o voce din off, care este chiar a regizorului, spunând mărturia ce a stat la baza realizării întregului film :

„ Au trecut mai bine de patruzeci de ani, dar cu toate astea, până când voi muri, îmi voi aminti în fiecare secundă de acea dimineață de ianuarie 1944”⁷

Am văzut filmul câțiva ani după lansarea lui din 1987, parcă în 1992, când Institutul Francez din București a organizat o săptămână a filmului francez. Și la o distanță de mai mult de trei decenii, nimic nu s-a șters. Această ultimă sec-

Recomandări:

Căința (Pokanyiye)
USSR, 1986 regia:
Tengiz Abuladze.
Producător :
Gruziatfilm; limba
georgiană

Au revoir les enfants,
France 1987, regia
Louis Malle

The Great Dictator,
SUA, 1940, regia Char-
les Chaplin

Schindler's List, SUA,
1993, regia Steven
Spielberg

⁶ Lettre Internationale, ediția română, 1993, nr2., pag 67

⁷ Replica finală a filmului „Au revoir les enfants”, regia Louis Malle, 1987

vență a rămas cu toată încărcătura ei emoțională. Și ceva din acea atmosferă am recreat în recentul meu roman, „Sus e numele meu, Ila”⁸. Internatul acela franțuzesc e luminos pe alocuri și clar, destul de confortabil, pe câtă vreme orfelinatul Ileii e mult mai sumbru, dar între copiii găzduiți laolaltă se leagă legături profunde, ce urmează să țină o viață. Protagonistul lui Malle este doar un puști de zece sau unsprezece ani, Ila apucă să crească și la douăzeci de ani își ia o revanșă și se bate cu un fascist. Este ca un meci pe care am vrut să îl joc în prelungiri față de Louis Malle.

Filmele alese în prelegerea mea din timpul clasei deschise pe care am susținut-o în proiectul Asociației Vis-a vis, „Sapere aude, Îndrăznește să gândești” au fost „Au revoir les enfants” a lui Louis Malle, alături de „The Great Dictator” (1940) a lui Charles Chaplin și de „Schindler’s List” (1993) a lui Steven Spielberg. Toate aceste filme au fost menite să acceseze sensibilitatea publicului tânăr și să declanșeze o formă de empatie, de responsabilitate și, în fond, de gândire critică. De multe ori, multiplele informații pot părea seci; datele istoriei spuse alb se amestecă într-un gri indecis, iar pentru a împiedica lucrurile să se repete, uneori este bine să spunem o poveste, cu personaje care au fiecare resorturile lor de decizii. Acel vid care cuprinde societatea ar putea fi oprit dacă am ști să privim critic către faptele ce se petrec și către noi înșine. Și poate așa, în acest fel vom putea împiedica istoria să intre pe aceleași șine. În fascism, ca de altfel în orice dictatură, individul nu contează, ci doar masa de oameni mulți și supuși aceluiași ideal utopic sau al urii. Misticismul despre care vorbea Lovinescu, citat mai sus, a apărut din nou, galopul către falși idoli providențiali se aude și încă nu s-a încheiat un an de când era să fim prinși în tropotul lui. Și în anii treizeci, discursul artizanilor Gărzii de Fier, al lui Nae Ionescu, de exemplu, era antioccidental și antieuropean. Se vorbea atunci despre misterul ortodoxiei care nu trebuie alterat cu pragmatismul protestant.

Un scepticism accentuat în raport cu valorile europene și propovăduirea întoarcerii către vechile rădăcini, o învălmășeală de „aer, apă, pământ strămoșesc”, toate acestea au apărut și anul trecut în discursul politic și încă nu au dispărut din spațiul public. Ura față de celălalt, învăluită în vălătuci de vorbe goale, vag flatante, dar periculoase, prefigurează vidul pomenit mai sus.

Refuzul de a-l privi, de a-l avea aproape pe cel diferit ca aspect, culoare, orientare sexuală sau religioasă se poate educa. Cel mai lesne prin film sau literatură, pentru că acestea pot provoca la întâlnirea cu cititorul sau spectatorul, resetări din interior. Empatia, nevoia inconștientă de identificare cu eroul, înțelegerea celui destin din perspectiva celui care duce povestea și nu din a celui bombardat și poate și parțial convins de spaimile, flatările și promisiunile vidului, ar putea fi soluția problemei.

În final, las un citat din Haruki Murakami, care, la rândul său, citează din poetul William Butler Yeats și, într-un fel, ne provoacă gândirea critică și ne spune să ne întoarcem privirea către noi înșine, în adâncul ființei, acolo unde se formează visul și imaginația.

⁸ Andreea Ionescu-Berechet, „Sus e numele meu, Ila”, Editura Corint, București, 2025

„Totul ține de imaginație. Responsabilitatea noastră începe odată cu imaginația. *In dreams begin the responsibilities*, scrie Yeats și are perfectă dreptate. Invers spus, acolo unde nu există imaginație, probabil nu apare nici răspunderea.”⁹

O privire limpede, cu gând și plan bine imaginat ne va feri de căpcăunii acestei lumi, de lăcomia lor, iar marșul dictaturii se va opri și nu va pune din nou pasul peste noi. Pare puțin, o privire, un gând, dar cu acest puțin se poate opri un taifun istoric.

9 Haruki Murakami „Kafka pe malul mării” ed Polirom, Iași, 2006

COLEGIUL NAȚIONAL
„OCTAV ONICESCU”

SANDU MATEI
Clasa XI

Realitatea mușcă cu toți dinții, iar noi învățăm să nu strigăm

De-a lungul timpului s-a discutat intens despre sursele care modelează comportamentul uman: ficțiunea — prin filme și cărți — sau oamenii reali pe care îi întâlnim zilnic. Deși există opinii care susțin influența majoră a mediului media asupra moralității, este dificil de crezut că o persoană obișnuită poate

dezvolta deviații de comportament doar prin expunerea la ficțiune. Mult mai plauzibil este că un cumul de factori — sociali, psihologici și culturali — contribuie la formarea comportamentului, iar impactul oamenilor reali este adesea mai puternic decât cel al oricărui produs cultural.

Un exemplu pe care l-am considerat relevant este Patrick Bateman, protagonistul romanului *American Psycho*, pe care am început să îl citesc recent. Deși personaj ficțional, Bateman este construit ca produs al unui mediu social autentic: Wall Street-ul anilor '80, dominat de superficialitate, competiție feroce și obsesia pentru statut. Romanul sugerează că degradarea lui morală nu provine din cultura pop sau din consumul de ficțiune violentă, ci din mediul uman în care trăiește. Oamenii din jurul lui nu îi oferă repere morale, ci doar standarde superficiale, pe care el le internalizează până la extrem. Într-o societate în care valoarea umană este redusă la aparențe — cărți de vizită impecabile, restaurante exclusiviste, costume scumpe — Bateman ajunge să imite și să amplifice cinismul, narcisismul și lipsa de empatie ale celor din jur. Admirația sa pentru figuri publice sau pentru indivizi celebri și pentru comportamente extreme reflectă un mediu în care succesul și puterea sunt confundate cu valoarea personală.

Personal, nu cred că media ne influențează decisiv din punct de vedere moral. Persoanele reale, cu intenții ascunse sau cu valori distorsionate, pot avea un impact mult mai profund. Pentru a contracara influențele nocive — fie din ficțiune, fie din mediul social — este esențial să dezvoltăm discernământ și gândire critică. De multe ori trebuie să ne punem întrebări care să ne ajute să alegem reacția potrivită și să nu preluăm automat opiniile altora.

Mi s-a întâmplat să judec oameni greșit pentru că am ascultat opinii bazate pe presupuneri și clișee care păreau, la prima vedere, credibile. Aceste idei m-au făcut să rup legătura cu persoanele pe care le-am „atacat” după direcțiile date. În schimb, îmi este mult mai ușor să filtrez sugestiile dintr-un film sau o carte, pentru că există o graniță clară între ficțiune și realitate. Totuși, când eram mai mic, luam informația ca atare, fără să o procesez, și ajungeam să cred că în viața reală îți poți face singur dreptate cu o armă, asemenea personajelor ficționale. Odată cu maturizarea, am înțeles că influența reală vine mai ales din partea oamenilor cu care interacționăm direct și că lumea nu este construită pe vise copilărești sau scenarii de film.

Așadar, nu doar conținutul media poate fi nociv. Exemplul lui Patrick Bateman arată că mediul social are o putere de modelare mult mai mare — în bine sau în rău — iar efectele pot fi devastatoare atunci când acesta devine toxic. Și totuși, mă gândesc la ce impact avem noi asupra celorlalți. În bine sau în rău.

CRISTINA RUSIECKI

Cristina Rusiecki este cadru asociat la Catedra de Teatrologie a UNATC, București și e unul din cei mai cunoscuți critici de teatru. A fost selecționar și director artistic al Festivalului Național de Teatru, alături de Oana Cristea Grigorescu și de Claudiu Groza. Deține un doctorat în Istoria și Teoria Teatrului, Facultatea de Teatrologie, Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică, București. Are o experiență bogată în televiziune ca producător. Cărți publicate: *Nod în cinci. Câteva abordări în teatru*, Asociația Entheos, *Un CLICK și... 1000 de realități. New media în teatrul românesc*, Radu Afrim. *Țesuturile fragilității*, Editura Tracus Arte. Scrie frecvent cronică de teatru în Revista Cultura, platforma B-Critic, Observator cultural.

Despre dictatură în teatru

Tatăl meu a fost deținut politic. În 1956 avea 18 ani. Era student la Drept. Împreună cu colegi de la alte facultăți planifica să participe la o grevă de solidaritate cu maghiarii care se revoltaseră împotriva ocupației rușilor comuniști. În 1956, ca urmare a represiunii sovietice, în Ungaria au murit 2500 de oameni, 40 000 au fost arestați, 13 000, deportați în provincie. Au fost condamnate la moarte 350 de persoane, printre care și elevul Péter Mansfeld. Fiind minor, autoritățile au așteptat trei ani pentru ca acesta să devină major. Apoi, la 11 zile după ce a împlinit 18 ani, l-au spânzurat.

Tatăl meu a plecat de acasă cu o servietă plină de manifeste pe care voia să le distribuie împreună cu colegii în Piața Universității. Nu a ajuns la colțul străzii, că l-au și arestat. Cineva îi turnase. A făcut patru ani de pușcărie și patru de domiciliu forțat în Bărgan, unde condițiile erau mai grele decât în detenție, pentru nimic, doar pentru o intenție. El și toți colegii, ca și toți deținuții politici, au fost supravegheați și urmăriți pe toată durata comunismului. Adică aproape toată viața. Adam Michnik, istoric și disident polonez, declara într-un interviu că se bucură că a făcut închisoare politică în Polonia, și nu în România, pentru că în România a fost mult mai rău. Orice dictatură, orice autocrație se bazează, în diferite grade, pe manipulare, cenzură, supraveghere, încălcarea demnității umane și tortură.

Specialitatea mea nu este istoria sau analiza politică, ci teatrul. M-a interesat totdeauna să văd cum s-au reflectat aspectele din universul concentraționar, pe care le-am amintit mai sus, în teatru, „oglinza societății noastre”, vorba lui Shakespeare. Am să încep cu un spectacol ce reproduce absurdul culpelor pentru care, în regimul comunist, oamenii erau bătuți, umiliți, închiși, forțați să se dezică de familie, obligați să poarte stigmatul vinovăției fără a avea nicio vină. În „Poveste din Transilvania” de George Ștefan (produs de Centrul Multimedia Studio Act din Oradea), actorul și regizorul Andi Gherghe istorisește chiar povestea familiei lui timp de trei generații. Un scriitor maghiar din România este închis pentru pentru vina de a fi scris o poveste pentru copii când fetița sa avea doi ani. Greșeala fusese că basmul trăda aspirația spre libertate. Securitatea îi bate nevasta și o silește să divorțeze. El este anchetat, umilit și închis. Nu numai anii de detenție sunt îngrozitori, dar traumele îi vor distruge toată viața. Mai mult, lasă urme și asupra fetei lui care, când îl vede după eliberare, i se adresează cu „nene” în loc de „tată”. Fusese prea mică atunci când îl arestaseră și nu și-l mai aducea aminte. Faptul se va adăuga ca o nouă suferință pentru el, drept pentru care o crește sever și rigid. Dar lucrurile nu se opresc aici. Viața se dovedește de-a dreptul perversă pe măsură ce fetița, devenită între timp tânără, se îndrăgostește de nimeni altcineva decât de fiul torționarului său, cel care îl bătuse în timpul anchetelor și apoi l-a băgat în pușcărie. Cât de lung și de dureros este parcursul victimelor unei dictaturi pentru ca acestea să poată ierta? Cum poți trăi alături de delatorii sau de torționarii tăi? Ce procent din deumanizarea adusă de asemenea sfâșiere a sentimentului comunitar persistă după ce regimul ia sfârșit? Care este secretul revenirii la o viață socială normală după ororile trăite în dictatură, fie ca victimă, fie ca agresor, fie ca simplu membru al societății, într-o țară măcinată de polarizare?

Detenția în regimul comunist presupunea un regim al terorii, în care strivirea personalității, umilirea persoanei făceau, deliberat, parte din program. Nu erau de ajuns privațiunile fizice, tortura, foamea, frigul, deținutul trebuia să-și piardă, în propriii săi ochi, calitatea de om. Dar nu toate abordările realității comuniste în teatru s-au înscris sub semnul tragicului. Unele au fost privite din perspectivă comică fără ca tonalitatea să știrbească gravitatea situației. Teatrul, mai ales cel din Transilvania și mai ales cel de limbă maghiară, a înregistrat fe-

nomene pe care le trăim în orice dictatură. În spectacolul Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, „Leonida Gem Session”, pentru care dramaturgul Visky András a făcut o „adaptare în cădere liberă” după „Conu Leonida față cu reacțiunea” de I.L. Caragiale, regizorul Tompa Gábor imaginează un lung extratext, un fel de prolog cu un adaos specific din anii dictaturii: delațiunea și notele informative. Suntem urmașii direcți ai generațiilor în care turnătoria a impregnat mentalul colectiv cu o permanentă suspiciune. Pentru cei ce au apucat regimul comunist, în iden-

titatea lor intra și neîncrederea profundă în orice Celălalt, posibil turnător. Se spune că unul din trei oameni din societatea comunistă era un turnător.

În spectacolul de la Cluj, personaje în haine de piele neagră, cu peruci blonde și ochelari negri de soare, un mix perfect de securist/nomenclaturist comunist și rocker/jazzman din zilele noastre invadează scena. Fiecare intră cu instrumentul la care cântă. Urmează câteva acorduri interpretate cu o mină conspirativ-satisfăcută. Cu telecomanda în mână, la fel de ceremonios, va intra un alt personaj, ca un mafirot sprijinit în baston. Mahăruț își aduce pupitrul cu microfon și, surescitat, citește dosarul de urmărire al actorului care îl joacă pe Conu Leonida. Notele informative sunt diferite, căci turnători dintre colegii lui au fost fără număr. Mai târziu, publicul se va familiariza și cu „o zi din viața Efimiței”, adică a actriței care interpretează personajul lui Caragiale. Plonjăm în plin specific al perioadei: derizoriu, bărfă, agresivitate, plăcere de a face rău gratuit și prostie, multă prostie care, în comunism, ca și în postcomunism, va lăsa hălci de teren manipulării. De aceea sfatul kantian, „Sapere aude”, îndrăznește să gândești, să treci totul prin filtrele propriei rațiuni rămâne neprețuit. Actorii toarnă tot felul de mărunțișuri despre colegi. Dar nimic nu pare fără importanță într-un regim represiv care caută orice motiv de șantaj. Dosarele cresc... și cresc ca o enciclopedie a delațiunii. Desigur, spectacolul își păstrează spiritul comic. Actorii cântă, se mișcă într-o manieră amuzantă, dar esența – delațiunea, unul dintre instrumentele pe care se bazează orice regim dictatorial – rămâne tema principală.

Pentru intelectualii care se opuneau regimului opresiv, autoritățile aveau și o alternativă la

Recomandări

Spectacole de teatru

Zbor deasupra unui cuib de cuci

de Dale Wasserman

după romanul omonim al lui
Ken Kesey, regia Vlad Cristache,
Teatrul „Nottara”

Canin,

adaptare liberă după
filmul *Kynodontas* de
Yorgos Lanthimos și
Efthimis Filippou

regia Botond Nagy, Teatrul
Național din Târgu-Mureș

Caligula de Albert

Camus,

regia Iulia Alexandra Neacșu,
Teatrul Nou, București

Rinocerii

de Eugène Ionesco,

regia Vlad Massaci, Teatrul
de Comedie

Blasted

de Sarah Kane

regia Bobi Pricop, Teatrul
„Andrei Mureșanu”, Sfântu
Gheorghe

Tipografic Majuscul

de Gianina Cărbunariu,

Teatrul Odeon

detenție: ospiciul. Disidenții erau închiși în spitale psihiatrice și tratați cu medicamente care le distrugneau sistemul nervos și luciditatea. Tortura de acest tip se practică încă în Rusia de azi. Cum poți trăi cu atrocitățile unei dictaturi? De orice parte ideologică ai fi – stânga sau dreapta – dacă ești un om cinstit, cu un set de valori definite, când conștientizezi diferența dintre adevăr și minciunile care ți se servesc în cadrul îndoctrînării, apar, inevitabil, rupturi în conștiință. Singura metodă care te poate salva de opresiune este duplicitatea. Îți ascunzi convingerile și te prefaci că te-ai aliniat la sistemul partidului. Sau te refugiezi în turnul de fildeș al intelectualului, rupt de realitate, doar cu cărțile și muzica ta. Pentru a anula existența atroce, îți crezi propria utopie ce încearcă să îmblânzească sau să înfrumusețeze dictatura.

Într-un asemenea regim, lucrurile se spun pe șoptite, cu mare prudență. Înaintea fiecărei premiere din timpul comunismului, un comitet de cenzori de la partid viziona spectacolul și tăia orice ar fi părut subversiv pentru regim. Regimul comunist construisese un sistem piramidal al fricii. Fiecăruia îi era frică de oricine. Nu puteai avea încredere în nimeni în afară de cei foarte apropiați. Și, de multe ori, chiar și aceștia se duceau să toarne. De voie sau forțați. Pentru creatorii de teatru era o adevărată performanță să strecoare așa numitele „șopârle” care făceau referire la cei trei „F” ai regimului: frică, foame, frig. Îmi amintesc de un spectacol pe care l-am văzut în anii de liceu, în timpul comunismului, la Teatrul Național din București, „Generoasa fundație”, de Antonio Buero Vallejo (autorul spaniol fiind el însuși condamnat la șase ani de închisoare în regimul lui Franco), în regia lui Horea Popescu. Un deținut își creează propria realitate iluzorie ca să se apere de tratamentul primit în pușcărie. Refugiat în utopie, după bătăile îndurate, în timpul ce în fundal se aud urletele celor bătuți și zgomotul de gratii, în mintea traumatizată a acestuia tortionarul se transformă într-un valet politicos care, înainte de masă, îl consultă asupra meniului. De fiecare dată, pentru desert, îi cere acceptul: „Éclair, domnule?”. Așa se făcea artă în comunism. Artiștii încercau să fenteze cenzura.

Era nevoie de parabole ca să sugerezi pe scenă universul concentraționar în care trăiam cu toții. Sfârșitul spectacolului relua același ritual al mesei, doar că valetul se întorcea spre sală pentru a întreba publicul: „C`est clair, domnilor?”.

Cărți

Eșafodul de Cinghiz
Aitmatov

Zuleiha deschide ochii
de Guzel Iahina

Trenul spre Samarkand
de Guzel Iahina

Scara lui Iacov de
Ludmila Ulițkaia

Generalul armatei
moarte de Ismail
Kadare

Toamna patriarhului
de Gabriel García
Márquez

Vânătorii de zmeie de
Khaled Hosseini

Splendida cetate a
celor o mie de sori de
Khaled Hosseini

Soră lume de Ana
Blandiana

Cu aceeași întrebare aș încheia și eu: este clar pentru ce avem datoria față de noi înșine să trecem orice informație prin filtrele gândirii critice? Este clar de ce nu avem voie să înghițim pe nemestecate afirmații sforăitoare, pretins patriotice, care ne accesează emoțional, doar pentru a ne ralia la o anumită ideologie de un tip sau altul? Este clar de ce trebuie să ne gândim ce grupuri de interese se ascund în spatele unor fraze cuceritoare din discursul politic? Mai ales în epoca post-adevărului, când cuvintele servesc de cele mai multe ori manipulării sau dirijării informației în direcția dorită, neglijând cu bună știință adevărul.

LICEUL TEORETIC BILINGV
Miguel de Cervantes

VIȘAN DIANA GABRIELA

Clasa X-a B, Liceul Teoretic Bilingv „Miguel de Cervantes”

Regulile: constrângere sau libertate

Încep cu o întrebare de la care pornește dilema pe care o abordez în acest eseu: sunt regulile constrângere sau libertate ordonată? Oamenii s-au născut liberi. După spusele filozofului Jean Jacques Sartre avem libertate deplină, dar suferim consecințele propriilor acțiuni. Și în creștinism regăsim acest lucru, vedem în dogmatica ortodoxă că sufletul omului este înzestrat și cu voința liberă pe care a dobândit-o chiar de la crearea sa¹, spre a se îndrepta către ceea ce mintea și simțirea îi arată că e demn de urmat.

Filozofii Jean-Jacques Russo și Thomas Hobbes abordează temele naturii umane și modul de guvernământ. Russo explică contractul social, modul în care politica poate reda o adevărată libertate oamenilor printr-un model de guvernământ care urmărește binele majorității. El consideră că oamenii au un carac-

¹ Manual pentru seminariile teologice de PR. PROF. DR. Isidor Todoran si arhd. Prof. Dr. Ioan Zăgreanu

ter bun, alterat din cauza societății. Hobbes, pe de altă parte, crede că oamenii sunt ființe în esența lor rele, că în starea lor naturală sunt agresivi, dar dispuși să-și cedeze din libertăți pentru o ordine care îl protejează de agresivitatea altor oameni. Ce putem observa este că libertatea pe care o aveau oamenii trecutului era una defectuoasă, dominată de frică. Pentru a trăi în ordine au fost de acord să sacrifice o parte din libertate pentru a obține siguranță și liniște, confort oferit de reguli.

În cartea *Frații Karamazov* de Fiodor Dostoievski, în dialogul purtat de Alexei cu fratele lui, Ivan, ne izbim de o poveste. Este vorba despre a doua venire a lui Iisus pe pământ. După ce învie o fată din morți, este închis și condamnat la moarte de către cardinal care îi spune: *Vrei să te duci în lume așa cu mâinile goale, făgăduind oamenilor o libertate pe care ei, în ignoranța lor și becnisia lor înăscută, nu pot s-o înțeleagă, de care chiar se feresc îngroziți fiindcă nu a existat vreodată nimic mai insuportabil pentru om și pentru societate decât libertatea.* Ideea de responsabilitate deplină asupra sorții proprii este mai de temut decât ideea de constrângere. Cu toate acestea, tema libertății se referă preponderent o libertate sufletească.

Pentru a ne elibera conștiința de consecințele alegerilor noastre ne supunem regulilor, fie ele sociale sau de altă natură. Cu toate acestea, regulile pot fi încălcate, dacă un individ își urmează propria voință și rațiune. Individul care trăiește în acord cu libertatea lui deplină și se bucură de roadele supunerii altora va fi pedepsit, atâta timp cât această exercitare a libertății lui poate fi o nedreptate pentru ceilalți. Toată societatea umană este nedreptătită când un asemenea individ strică acest echilibru. Astfel, cei nedreptățiți pot elimina cauza neliniștii lor, prin diferite mijloace. De exemplu, dreptul de a o elimina prin duel, exil, pedeapsă capitală, închisoare, etc.

Legătura dintre reguli și adevăr este strânsă, ca și legătura dintre reguli și dreptate, lucru sugerat prin definiția dreptății și a omului drept: *^2 această Dreptate, (...) înseamnă conștiința umană în sensul ei cel mai înalt. Pe cei care au vrut să abuzeze de puterile lor îi așteaptă pedeapsa sabiei și osânda, pentru adevărații înaintați, balanța menține echilibrul riguros care este legea însăși a organizării haosului în cosmos și în noi înșine.*

Dreptatea și respectarea regulilor sunt un lucru natural. Așa că mulți se vor întreba de ce există dorința de a le încălca? Scopul regulilor este de a face ordine, de a duce la dreptate și de a-l face pe cel care le urmează să trăiască bine. Au loc revoluții și oamenii devin rebeli atunci când regulile nu își mai servesc scopul. Sunt milioane de exemple în istorie, de la revoluțiile franceze la Revoluția din 1989 din România, dar toate au un element comun: au fost încălcate reguli pentru a ajunge la dreptate, reguli plătuite de oameni corupți, care nu urmăreau binele comun.

Cu toate acestea, caracterul rebel al unor oameni poate deveni folositor sau dăunător. Libertatea de care profitau oamenii din trecut, era una defectu-

2 *Dicționar de simboluri*, vol.1, Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Ed.Artemis, București

oasă. În romanul *Frații Karamazov* de Fiodor Dostoievski, starețul Zosima însumează această idee: *În vremea din urmă tot mai mulți proslăvesc libertatea, dar ce înseamnă de fapt această libertate? Robirea și pierirea lor sufletească [...]* De ai nevoi, zic ei, îndestulează-le, căci deopotrivă ești în drepturi cu puternicii lumii și cu cei mai avuți bogătași. Nu te sfii să ți le îndestulezi dimpotrivă, ca-ută să le sporești, iată învățătura vremurilor de azi. Și în ochii lor ea înseamnă libertate. Această teză este susținută puțin mai târziu cu următoarele: *Și atunci mă întreb: poate fi liber în astfel de om? Cineva, un luptător pentru o idee, mi-a mărturisit cândva că la închisoare, nemaivând niciun fir de tutun, atâta s-a canonit din pricina acestei opreliști încât ar fi fost gata să se lepede chiar și de ideea pe care o slujea în schimbul unei țigări. Și totuși l-am auzit spunând: «Mă duc să lupt pentru binele omenirii.» Unde să se ducă și de ce putea fi în stare un om ca acesta?.*

Se naște astfel întrebarea: ce fel de libertate trebuie să dobândesc pentru a mă elibera de presiunea socială? Pentru acest lucru aș vrea să ne uităm la personajul istoric și cultural, bufonul. Ocupația de bufon de curte a fost recunoscută oficial la curțile imperiale, începând din secolul al XVII-lea. Unii bufonii erau persoane cu dizabilități, hrănite și ținute în casă de către lorzi doar pentru amuzament, în zilele noastre gest condamnat. Imaginea de bufon este, de regulă, cea a unui bărbat îmbrăcat cu haine colorate, cu o pălărie hazlie și gălăgioasă. Acesta jonglează cu obiecte mai puțin periculoase, precum mingi sau fructe până la obiecte cu un risc ridicat, precum cuțite sau pumnale. Dar această imagine este atribuită bufonului amator. Bufonul regal era îmbrăcat în haine normale, singurul lucru care îl diferenția de alții era bastonașul cu o versiune a lui în miniatură. Acesta dobândește meseria datorită talentului care era etalat adesea în târguri. Nu urma o școală anume, chiar dacă avea responsabilități importante. Pe lângă faptul că aducea voie bună și haz la banchete și în discuțiile tensionate, acesta era dus și pe câmpul de luptă pentru a ridica moralul soldaților, făcând glume pe seama inamicilor. O altă atribuție a bufonului era de a aduce veștile proaste și de ale da o notă umoristică astfel, încât să diminueze impactul emoțional negativ. Societatea de azi trebuie să dobândească acest tip de libertate, libertatea de a nu lua lucrurile (prea) în serios. O abilitate care mediază conflictele, promovează înțelegerea și calmul. Bufonul reprezintă, după părerea mea, echilibrul dintre libertate și reguli, în contextul nostru.

 CRISTINA BOGDAN

Cristina Bogdan este conferențiar universitar dr. la Departamentul de Științe ale Comunicării, Facultatea de Litere, Universitatea din București. A fost Decan al Facultății de Litere, Universitatea din București (noiembrie 2021 – februarie 2024). A publicat recent volumul de poeme *Inima hipnestică* la editura Eikon.

O zi în comunism

Cum arăta o zi în Roma antică? Iată întrebarea la care Alberto Angela și-a propus să răspundă în volumul lui cuprinzând *secrete și curiozități* dintr-o lume îndepărtată. Dar cum arăta o zi din perioada comunistă în România? Și cum putem răspunde la această întrebare *sine ira et studio*, cât mai obiectiv și mai precis, așezând sub o lupă critică realitățile de atunci?

Ca filolog, aș tinde să răspund că adevărul se găsește în texte – non-ficționale (jurnale, memorii, evocări, eseuri etc), dar și ficționale (romane, poeme, proză scurtă); ca antropolog, aș încerca să reconstitui atmosfera recurgând la obiecte de uz cotidian și la interviuri cu cei care au trăit în perioada comunistă, pentru a recrea, din istorii orale, fizionomia unui timp deopotrivă complicat și întunecat. Ca specialist în științele comunicării, aș scotoci prin ziare, aș urmări emisiuni de radio și de televiziune pentru a decela spusul și, mai ales, ne-spusul epocii. Ca om care a respirat aproape un deceniu și jumătate în comunism, m-aș întoarce în propriile amintiri și aș încerca să văd, dincolo de aparența lor blurată, ce se păstrează, ce revine obsesiv. În calitate de mentor în cadrul proiectului *Sapere aude – Îndrăznește să gândești!*, îmi propun să spun o poveste adevărată și convingătoare despre felul în care se construia realitatea, cu toate fațetele ei, folosindu-mă de întregul instrumentar menționat anterior.

Nucleul discuțiilor nu se concentrează în jurul istoriei mari și oficiale a perioadei comuniste din România, ci urmărește cu precădere lucrurile mici (dar definitorii), menite să scoată la iveală contururile vieții de zi cu zi – rația la alimente, cozile interminabile, indiferent de anotimp, frigul din apartamente, absența apei

calde, sistarea periodică a curentului electric și înlocuirea lui cu iluminatul la lumânare sau lampă cu gaz, îngrădirea libertății de exprimare și de acțiune, felul în care funcționau relațiile dintre oameni pe scara unui bloc sau la serviciu, organizarea și dotarea locuințelor, modalitățile de petrecere a timpului liber ș.a.m.d. De la Școala *Analelor* încoace, am învățat că istoria mică, cotidiană, cea a vieții private sau a moravurilor dintr-o anumită perioadă poate aduna fapte mai interesante și mai utile pentru reconstituirea profilului unei comunități decât marea istorie a elitelor sociale. De asemenea, esențială este atenția acordată omului simplu, a celui *little man* al istoriei, cum îl numește inspirat François Furet.

Atelierele cu liceenii sunt construite sub forma poveștii unei zile din România anilor '80, o zi decupată din existența unui adolescent de vârsta celor ce participă la întâlniri, pentru a putea fi sesizate similitudinile, dar, mai ales, diferențele majore dintre cele două epoci. Pentru o mai credibilă trasare a contextului, sunt folosite artefacte de atunci, știut fiind că obiectul este *o realitate semioforă* (cf. K. Pomian), capabilă să creeze o punte între vizibil și invizibil (între nevăzutul de azi al lumii căreia i-au aparținut și vizibilul expunerii lor). Obiectele pot fi purtătoare de sens nu doar pentru cei din vremea în care au fost concepute și folosite, ci și pentru cei care le privesc și le analizează la o anumită distanță în timp. Ele reușesc să poarte până la privitorul contemporan ceva din silueta unui timp scufundat în uitare sau, chiar mai rău, acoperit cu maligne nostalgii (explicabile, până la un punct, la persoanele în vârstă, care idealizează selectiv trecutul, nu

pentru dimensiunea socio-politică a existenței de atunci, cât din pricina dorului după propria tinerețe consumată, fapt prezentat nuanțat în literatură, de pildă în romanul lui Dan Lungu, *Sunt o babă comunistă!*, Editura Polirom, 2007).

Concluziile dialogurilor – menite să stimuleze cunoașterea corectă și gândirea critică pe marginea sistemului comunist – creionează trăsăturile specifi-

Recomandări:

Ana Blandiana, *Mai-mult-ca-trecutul. Jurnal 31 august 1988 – 12 decembrie 1989*, București, Editura Humanitas, 2023;

Lucian Boia, *Strania istorie a comunismului românesc (și nefericitele ei consecințe)*, București, Editura Humanitas, 2016;

Dan Lungu, *Sunt o babă comunistă!*, Iași, Editura Polirom, 2007;

Ioana Pârvulescu, *Inocenții* (roman), București, Editura Humanitas, 2016;

Ioana Pârvulescu (editor), *Și eu am trăit în comunism*, București, Editura Humanitas, 2023.

ce ale unui comportament deopotrivă individual și colectiv: normalizarea unui sentiment general de frică și de privare de libertate (sub toate formele ei – de la cea a cuvântului la cea a acțiunii), senzația de provizorat existențial, indusă de lipsurile constante, starea de nesiguranță derivată din supravegherea la locul de muncă sau chiar în interiorul locuințelor personale. La acestea pot fi adăugate aerul irespirabil creat de propaganda continuă, golită de orice semnificație, și sentimentul inconfortabil al unui soi de complicitate cu răul, nu printr-o vină evidentă a individului, ci printr-un lung șir de tăceri, acceptări și adaptări la situația generală, în răspăr cu opțiunile autentice ale propriei conștiințe.

Atelierele sunt o privire în apele tulburi ale unui sistem concentraționar, pe care adolescenții de astăzi nu îl cunosc decât filtrat prin povestirile părinților și bunicilor lor, pentru a încerca să dezvoltăm împreună o privire cât mai obiectivă asupra realităților de atunci. Scopul lor nu este acela de a identifica vinovați, ci de a prezenta faptele care au condus la apariția unui *modus vivendi* specific și au lăsat o urmă atât de puternică în mințile și în sufletele celor care au trăit atunci.

COLEGIUL TEHNIC "PETRU MAIOR"

IONESCU ANDREEA

Clasa X-a C, Colegiul Tehnic „Petru Maior”

Școala între note și valori

În ultimii ani, școala pare că s-a transformat într-o cursă continuă după note, medii mari și rezultate la examene. Evaluarea Națională, Bacalaureatul și testele standardizate au devenit reperele principale după care este măsurat succesul unui elev. Totuși, apare o întrebare importantă: este suficient ca școala să pregătească elevii doar pentru examene sau ar trebui să pună accent și pe formarea caracterului?

Consider că școala ar trebui să acorde o atenție egală formării caracterului și dezvoltării academice. Examenele verifică, în mare parte, cât de bine

reușim să memorăm și să aplicăm informații într-un timp limitat. Ele măsoară performanța într-un moment precis. În schimb, caracterul se construiește în timp, prin valori precum responsabilitatea, respectul, empatia și perseverența. Acestea nu pot fi evaluate printr-un test grilă, dar sunt esențiale pentru viața de adult. Diferența dintre competențele reale și performanțele academice este vizibilă în viața de zi cu zi. Un elev poate obține note foarte mari, dar să nu știe să lucreze în echipă, să nu accepte un eșec sau să nu își asume greșelile.

Pe de altă parte, există elevi care nu strălucesc la examene, însă sunt creativi, știu să comunice, să găsească soluții practice și să fie lideri. Competențele reale înseamnă capacitatea de a aplica ceea ce ai învățat în situații concrete, de a te adapta și de a lua decizii corecte. Performanțele academice sunt importante, dar ele nu garantează succesul în viață. Totuși, există și asemănări între cele două. Atât competențele reale, cât și performanțele academice presupun muncă, disciplină și dorință de autodepășire. Un elev conștiincios va încerca să fie bun la examene, dar și să devină o persoană mai bună. De asemenea, cunoștințele dobândite la școală pot contribui la dezvoltarea gândirii critice și a maturității, dacă sunt înțelese, nu doar memorate.

Așadar, școala nu ar trebui să fie doar un loc unde acumulăm informații, ci un spațiu în care învățăm cum să fim oameni. Profesorii pot influența formarea caracterului prin modul în care îi tratează pe elevi, prin exemplele personale și prin activități care încurajează colaborarea și respectul. Notele se uită în timp, dar valorile rămân.

În concluzie, performanțele academice sunt importante, însă ele nu ar trebui să fie singurul scop al educației. O școală care formează doar minți, dar nu și caractere, pregătește elevi pentru examene, nu pentru viață. Adevărata reușită este atunci când cele două dimensiuni se completează armonios.

 ILEANA BORTUN

Ileana Bortun este cadru didactic asociat la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București, și cercetătoare în Filosofie. Deține un master și un doctorat în Filosofie, este dublu licențiată în Științele Comunicării și Filosofie. Membră a Nordic Society for Phenomenology, a Centrului de Studii Fenomenologice, a Societății Române de Fenomenologie București.

Ajută-mă să mă gândesc mai bine!

Rolul prieteniei în dezvoltarea noastră personală

Ajută-mă să mă gândesc mai bine! este o rugămințe la care poate răspunde numai un prieten. O colegă, un vecin, o soră, un părinte, o profesoară sau un iubit ne poate ajuta să ne înțelegem mai bine pe noi înșine, pe ceilalți și lumea din jur numai dacă ne este și *prieten/ă*. Prietenia este esențială pentru dezvoltarea noastră personală deoarece un prieten adevărat ne ajută să ne raportăm critic la existența noastră și, astfel, să ducem o viață mai bună.

Dar ce înseamnă, mai precis, prietenia? De ce vrem să ne împrietenim cu cineva? Ce așteptăm de la prietenii noștri? Se pare că așteptările noastre

nu se rezumă la simpla distracție (deși ne amuzăm împreună cu ei) și nici la utilitate (la „împrietenirea” din interes). Se pare că, dacă stăm să ne gândim, ne apropiem de ce spunea Aristotel acum 2000 de ani, în *Etica nicomahică*: prietenia este o legătură bazată pe *afinitate*, adică prietenii au interese și pasiuni comune, pe *bunăvoință reciprocă*, adică își vor binele unul altuia, și pe *conviețuire*, adică au experiențe comune (sunt uneori colegi, rude sau parteneri de viață).

Așadar, prietenia nu este doar plăcută sau utilă. Într-o prietenie *autentică*, eu am în vedere în primul rând *ce este bine pentru celălalt*, și nu ce e plăcut sau util pentru mine; iar prietenul meu are în vedere în primul rând *ce este bine pentru mine*. Această bunăvoință reciprocă vine dintr-o *admirație* reciprocă: adevărata prietenie se naște dintr-o atracție reciprocă față de frumusețea felului de a fi al celuilalt. De aceea, mai spune Aristotel, prietenia poate exista numai între oameni *virtuoși*, adică oameni care excelează la ceva considerat bun, au anumite merite: numai oamenii virtuoși pot fi „prieteni pentru ceea ce sunt în sine, adică în calitate de oameni cu noblețe spirituală”¹.

„Noblețe spirituală” sună, poate, cam prețios. Totuși, cred că putem fi de acord cu Aristotel că adevărata prietenie este *dezinteresată* și se bazează pe *admirație* reciprocă și *bunăvoință* reciprocă. Să ne gândim la cum ne dorim să se raporteze ceilalți la noi, la ce vrem să-i motiveze să ne fie prieteni. Ne dorim oare ca ei să ne caute prietenia doar pentru că suntem amuzanți? Dar dacă avem o zi mai proastă? Vrem ca un prieten să ne rămână alături și când ne e greu și n-avem chef de glume. Și nu ne dorim ca cineva să ne fie prieten doar din interes. Dimpotrivă, sperăm că ne caută prietenia pentru că este atras/ă de felul nostru de a fi, și nu din pură plăcere sau utilitate. Desigur, prietenia adevărată ne aduce și plăcere, și utilitate. Dar nu le caută, nu asta e scopul ei principal. În adevărata prietenie, căutăm compania unei persoane pur și simplu pentru că ne place de ea, o admirăm pentru calitățile sale și vrem s-o cunoaștem mai bine, să-i aflăm părerea despre tot felul de lucruri – inclusiv despre noi.

Aristotel admite că și cei nevirtuoși pot fi prieteni unii cu alții, numai că prietenia lor nu e una adevărată, ci doar *seamănă* cu prietenia autentică. *Prietenii adevărate sunt rare*, pentru că nu e ușor să găsim oameni pe care îi admirăm și pentru că prietenii „necesită timp și deprinderi comune”². Deci o relație de prietenie cere efort, trebuie întreținută, cultivată.

De ce merită să alocăm timp pentru a ne face prieteni și a cultiva relația cu ei? Urmându-l pe Aristotel, răspunsul este că *prietenia merită cultivată deoarece ne ajută să ducem o viață bună*.

Dar ce înseamnă o viață bună? De-a lungul timpului, s-au dat mai multe răspunsuri. Poate cel mai popular este cel al hedoniștilor: scopul vieții este *fericirea*, înțeleasă ca *prezență a plăcerii și absență a durerii*; deci o viață bună este o viață fericită, adică fericirea este condiția *necesară și suficientă* pentru o viață

1 Aristotel, *Etica nicomahică*, 1157b3, trad. de S. Petecel, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988.

2 *Idem*, 1156b26.

bună. Acestei teze i s-au adus diverse critici³, care au arătat că fericirea nu este suficientă (și, poate, nici necesară). De pildă, dacă două persoane sunt la fel de fericite în căsniciile lor, numai că una dintre ele, spre deosebire de cealaltă, este înșelată de partenerul de viață, atunci putem spune că cele două persoane au o viață la fel de fericită, dar nu și la fel de bună: viața celei înșelate e mai puțin bună deoarece fericirea ei nu se bazează pe adevăr, ci pe minciună. Așadar, fericirea nu este suficientă pentru o viață bună, mai e nevoie și de *adevăr*. Apoi, mai este nevoie și de *autonomie*, căci viața unui sclav fericit nu e la fel de bună ca a unui om liber fericit. Mai trebuie să adăugăm și *moralitatea*, căci nu putem considera drept bună viața cuiva care își obține fericirea pe spatele altora, prin înșelăciune sau profitând de o nedreptate (precum stăpânul de sclavi).

Prietenul adevărat ne va ajuta să nu ne complăcem într-o fericire bazată pe *minciună*, pe *robie* (atunci când nu suntem respectați, ci tratați ca niște instrumente) sau pe *nedreptate* (când noi ne folosim de alții ca de niște instrumente). Nu înseamnă că prietenul ne ceartă constant, ci înseamnă că, atunci când e cazul, ne atrage atenția că greșim față de altcineva sau că nu e spre binele nostru să ne complăcem într-o situație fericită, *i.e.* plăcută, dar în care nu ne folosim cu adevărat abilitățile, nu ne cultivăm talentele – nu suntem, cum spune Aristotel, virtuoși. La fel putem face și noi pentru prietenii noștri – tocmai pentru că „putem să-i observăm pe cei din jur mai bine decât pe noi înșine și actele lor mai bine decât propriile noastre acte”⁴. Adesea, vedem ce ar trebui să facă o altă persoană mai bine decât ea, mai ales dacă ne este prietenă – deci nu numai că o cunoaștem bine, dar îi și vrem binele, adică dorim să aibă o viață bună.

Și pentru Aristotel o viață bună este o viață fericită, numai că el înțelege altfel fericirea, ca *eudaimonia*: nu este o stare plăcută, ci un mod de a

Recomandări:

Aristotel, *Etica nicomahică* (traducere, studiu introductiv, comentarii și index de Stella Petecel), Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988)

Mai ales Cărțile VIII și IX, care sunt dedicate prieteniei.

Valentin Mureșan, *Comentariu la „Etica nicomahică”*, Humanitas, București, 2006

Ne ajută să înțelegem etica lui Aristotel.

Russ Shafer-Landau, „The Good Life” (un capitol din *Living Ethics*, Oxford & New York, Oxford University Press, 2018, pp. 46-53)

Oferă un bun rezumat despre cele mai frecvente două răspunsuri la întrebarea „ce este o viață bună?” și criticele care li s-au adus.

Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*, trad. D.T. Sarafoff, Editura Polirom, Iași, 2000

Povestea tragică a doamnei Bovary poate fi văzută și ca povestea cuiva care a greșit pentru că nu a avut nici măcar un prieten, adică o persoană care s-o ajute să-și înțeleagă mai bine propria situație și să ia decizii mai înțelepte.

³ Vezi R. Shafer-Landau, „The Good Life”, în *Living Ethics*, Oxford, 2018, pp. 46-53.

⁴ Aristotel, *Etica nicomahică*, 1169b30.

ne trăi viața care presupune exercitarea virtuților noastre. Acestea sunt *virtuți etice* (curaj, bunăvoință, generozitate, onestitate etc.) și *virtuți intelectuale*, adică abilitățile noastre de a cunoaște lumea (în sensul riguros, al cunoașterii științifice), de a produce lucruri (inclusiv opere de artă), de a gândi înainte să acționăm (înțelepciunea practică) și de a face filosofie (pentru Aristotel, cea mai înaltă virtute).

În concluzie, prietenia este importantă pentru o viață bună pentru că ne ajută să devenim și să ne menținem virtuoși. Iată plăcutul și utilul oferite de prietenia autentică: contemplarea actelor virtuozitate făcute de prietenii noștri ne aduce plăcere și, totodată, ne este și utilă, oferindu-ne un reper pentru cultivarea propriilor noastre virtuți: „contactul permanent cu oameni virtuozitate înseamnă un fel de antrenament al virtuții”⁵. Mai mult, prietenii ne pot ajuta explicit să ne gândim mai bine pe noi înșine și cum ne trăim viața; prin sfaturile lor, ne pot oferi o altă perspectivă asupra vieții noastre, ajutându-ne să avem o abordare mai lucidă, mai critică.

⁵ *Idem*, 1170a10.

**COLEGIUL NAȚIONAL
„OCTAV ONICESCU”**

LICIU ANDREEA

Clasa XI-a E, Colegiul Național „Octav Onicescu”

Adevărata valoare constă în a fi sincer, dar și uman!

Suntem învățați încă din copilărie să prețuim sinceritatea, fie de către părinți, fie prin intermediul personajelor din desene animate sau al unor modele din societate. Cu toate acestea, rareori ni se explică și consecințele care pot apărea în urma sincerității. Astfel, apare o întrebare firească: este sinceritatea întotdeauna cea mai bună alegere sau există situații în care aceasta trebuie atenuată prin diplomație?

Ideea de sinceritate absolută ridică probleme reale, având în vedere că nu toată lumea o poate accepta, iar acest lucru poate duce la sentimente rănite sau, uneori, chiar la relații deteriorate. A spune întotdeauna ceea ce simți, fără filtrul empatiei sau al contextului, poate fi perceput mai degrabă ca o formă de rigiditate și nepăsare decât ca o dovadă de moralitate sau maturitate. Spre exemplu, un adevăr spus brutal poate răni persoanele apropiate în mod inutil, distrugând astfel relații sau creând conflicte care ar fi putut fi, cu ușurință, evitate printr-o exprimare mai atentă.

Aici intervine diplomația, care poate părea opusul sincerității, însă, în realitate, este mai degrabă o formă matură a acesteia. A fi diplomat nu înseamnă a minți, ci a fi responsabil în legătură cu ceea ce spui, când o spui, cum o spui și cât spui, ținând cont atât de realitate, cât și de sensibilitatea celorlalți. Practic, diplomația îmbină adevărul cu empatia, constituind o modalitate de a-ți exprima gândurile cu mai multă prudență.

Există și contexte în care o minciună poate fi acceptată din punct de vedere moral, așa-numita „minciună albă”, folosită pentru a proteja pe cineva de un rău mai mare sau atunci când adevărul ar putea produce o suferință inutilă. Însă, ca în orice situație, există și riscuri, deoarece am putea începe să justificăm minciunile din comoditate sau interes personal, ceea ce duce la afectarea integrității.

Prin urmare, dilema nu este între a fi sincer și a minți, ci între adevărul spus responsabil și adevărul spus fără discernământ, folosit doar pentru binele propriu. Rezolvarea acestei probleme constă în menținerea unui echilibru sănătos: sinceritatea trebuie să rămână principiul de bază, dar aplicarea ei trebuie ghidată de empatie, context și intenție. Adevărul nu trebuie evitat complet, ci exprimat într-un mod care construiește, nu distruge, pentru că sinceritatea absolută nu este întotdeauna superioară din punct de vedere moral, ci adevărata valoare constă în a fi sincer, dar și uman.

 CĂTĂLIN CIOABĂ

Cătălin Cioabă este lector la Facultatea de Filozofie a Universității din București. Deține un doctorat în filosofie la Universitatea din București. A urmat stagii de studii și de cercetare la Viena, Freiburg, München, Heidelberg și Paris. Este membru fondator al Societății Române de Fenomenologie. A publicat la editura Humanitas cărți precum: *Timp și temporalitate*, *Jocul cu timpul: Ontologia temporală a lui Martin Heidegger*, *Filozoful și umbra lui: Turnura gândirii la Martin Heidegger și Ludwig Wittgenstein*.

Gustul cel bun al vieții

Suntem obișnuiți să ne considerăm noi, oamenii, ființe gânditoare. Nimic mai de la sine înțeles, nimic mai firesc. Căci ne gândim tot timpul la ceva: la prieteni, la cunoscuți, ne gândim ce vom face mâine, la vară, peste ani. Gândurile noastre împresoară ca niște liane realitatea, se duc în trecut și în viitor, se întorc de acolo și se rabat asupra prezentului. Avem gânduri încă înainte de a ști propriu-zis că gândim.

De aici începe toată povestea: a ști că gândești înseamnă a ști, până la urmă, și *cum* să gândești. Bebelușul care dă prima oară din brațe după ce s-a născut încă nu știe că există gimnastică. Nu știe că brațele lui, încă rotunde și durdulii, ar putea juca tenis la Wimbledon sau ar putea încorda cândva arcul în care se află o săgeată. Tot așa, când doar *ne gândim* la ceva, încă nu suntem în măsură de a ști ce facem de fapt și, mai ales, dacă o facem cum se cuvine, drept și corect. Căci, da, se poate gândi strâmb, cu totul strâmb, adică nedrept și incorect.

Foarte mulți filozofi s-au întrebat, în chipul cel mai serios: „ce înseamnă a gândi?” Deși răspunsurile lor au fost mai multe și variate, totuși există un numitor comun: a gândi înseamnă, până la urmă, a avea *discernământ*. Oh, ce sobru cuvânt! Dar el vine de la *discerne* și de la *a cerne*, așa cum cei din generațiile de dinaintea noastră o făceau acasă, în bucătărie, când cerneau prin sită făina sau mălaiul. Să rămână doar partea cea bună, care poate fi folosită și care dă gustul cel bun mâncării.

Ei bine, a gândi cu adevărat, a judeca corect și a ști să discerne înseamnă a găsi *gustul cel bun al vieții*. În spațiul public, multe lucruri ni se spun, multe aflăm, multe auzim, multe ne trec prin fața ochilor, dar ce ar fi tot acest spectacol al lumii dacă s-ar vărsa în noi fără să-l filtrăm cumva, fără să deosebim între adevăr și falsitate, între autentic și făcătură, între iluzie și realitate? Să știm să *cântărim* spusele cuiva, să vedem dacă nu cumva exagerează, dacă nu cumva minte, dacă nu cumva fantasmază. Cum putem face toate acestea? Și ce gimnastică a minții e necesară spre a fi mereu în gardă, spre a nu ne confuza?

Să nu credeți că toate acestea sunt de trebuință fiindcă cineva anume, din afara noastră, ar dori să ne înșele, ci fiindcă – o spun direct și fără ocolișuri – cea mai mare grozăvie a firii umane este că *ne putem înșela singuri*. Nu mai trebuie să vină nimeni să ne spună bazaconii, câtă vreme ne-am mințit noi pe noi înșine. Cum se întâmplă asta? Probabil că știți deja: prin faptul că ne proiectăm dorințele în realitate, și astfel ajungem să nu o mai distingem de ele. Într-un cuvânt, e vorba de bine-cunoscuta *wishful thinking* (gândirea deziderativă). Foarte mulți dintre înțelepții dinaintea noastră ne-au spus ceva important: „atenție la ce îți dorești!” Fiindcă, dacă nu suntem atenți la asta, dorințele noastre proiectate asupra realității, adică ideea că se va întâmpla neapărat ceea ce dorim să se întâmple – se vor lovi până la urmă de această realitate și se vor sfârâma, așa cum se sparg valurile de stânci. Iar atunci, din păcate, viața va avea un gust amar.

Iată deci că nu doar ceea ce vine din afara noastră trebuie supus discernerii, ci și ceea ce vine din noi! E ok să visăm, să avem idealuri, să ne dorim să devenim eroi ai vreunei fapte, e foarte bine așa. Și chiar să sperăm. Dar, când depănăm aceste gânduri, să știm că unele dintre ele sunt precum oile albe, altele precum oile negre. Unele ne pot da îndrăzneală, curaj, reziliență, altele ne pot orbi cu totul. Rețeta pentru a le separa nu este universală. Fiind proiectiile și dorințele *noastre*, doar *noi* le putem așeza în ordine. Iar asta înseamnă: să vedem dacă nu cumva ne mint, punându-ne în față o imagine de noi înșine mult prea frumoasă, idilizată, care e menită doar să ne încânte. Sau, dimpotrivă, dacă ne spun că, în condițiile date, ale lumii acesteia, în care *nu se întâmplă întotdeauna doar ceea ce dorim*, ceva din noi trebuie mereu să se schimbe, să se rafineze, să se îmbunătățească.

Recomandări:

Platon, *Apologia lui Socrate*

Platon, *Criton*

NICULAE RALUCA

Clasa a XI-a, Colegiul Național „Constantin Brâncoveanu”

Succesul: rodul efortului sau darul talentului?

Talentul este scânteia care aprinde focul, dar efortul este combustibilul care îl menține aprins. Fără muncă și perseverență, chiar și cea mai promițătoare abilitate se poate stinge. Din această perspectivă, succesul nu este un dar primit, ci o construcție realizată pas cu pas. Deși talentul poate oferi un avantaj la început de drum, consider că efortul este factorul decisiv în obținerea succesului durabil, deoarece doar prin muncă și perseverență putem transforma potențialul în rezultate reale.

Cred că aproape fiecare dintre noi s-a întrebat, la un moment dat, ce contează mai mult pentru a reuși: talentul sau munca. Vedem oameni care par foarte talentați și avem impresia că succesul vine ușor pentru ei. Totuși, din experiența mea, am înțeles că talentul poate ajuta la început, dar fără efort și perseverență nu poți ajunge prea departe.

Talentul este important, pentru că îți oferă un avantaj și îți poate arăta în ce domeniu te descurci mai bine. Există persoane care învață repede să cânte, să danseze sau să rezolve probleme dificile. Dar am observat că talentul singur nu este suficient. Dacă nu exersezi constant și nu îți dorești să evoluezi, rezultatele nu apar.

Eu practic dansul și particip la competiții, inclusiv la nivel internațional, iar aceste experiențe m-au învățat că succesul nu apare dintr-odată. În spatele fiecărei prestații se află multe ore de antrenament, repetiții și momente în care trebuie să îți depășești emoțiile. Au existat și momente în care nu am obținut rezultatul dorit, dar tocmai atunci am realizat cât de important este să continui și să nu renunți.

Pe lângă dans, îmi place să citesc și să cânt. Lectura mă ajută să îmi dezvolt imaginația și să înțeleg lucruri noi, iar cântatul este o modalitate prin care mă relaxez și îmi exprim emoțiile. Aceste activități m-au învățat să fiu disciplinată și să am răbdare, pentru că progresul nu se vede imediat.

Cred că ceea ce face diferența cu adevărat este motivația interioară, dorința de a deveni mai bună decât am fost ieri. Nu fac aceste lucruri doar pentru note sau pentru a demonstra ceva altora, ci pentru că îmi doresc să evoluez și să îmi depășesc limitele. Am înțeles că succesul nu înseamnă să fii perfect, ci să continui să încerci chiar și atunci când este greu.

În concluzie, consider că efortul este mai important decât talentul. Talentul poate fi începutul, dar munca este cea care duce la rezultate. Succesul nu este un dar primit, ci rezultatul perseverenței, al disciplinei și al dorinței de a merge mai departe, indiferent de obstacole.

CRISTINA CIOABĂ

Cristina Cioabă este profesoară de limba și literatura română. Deține un doctorat la Facultatea de Litere a Universității din București. Cărți publicate: *Identitate și disoluție. Introducere în opera lui Mircea Cioabanu*, Monica Lovinescu, *Jurnal esențial*, editura Humanitas (îngrijire ediție, prefață, postfață) Monica Lovinescu, *O istorie a literaturii pe unde scurte*, editura Humanitas.

O insulă de gândire vie

În memoriile sale din *La apa Vavilonului*, Monica Lovinescu numea Școala de la Păltiniș, întemeiată de filozoful Constantin Noica în anii '80 ai secolului trecut, în plin regim comunist, *o insulă de gândire vie* apărută cu totul neaștept-

tat în *oceanul gândirii moarte*. Ecourile despre această inedită școală ajunseseră până la Paris în urma publicării *Jurnalului de la Păltiniș*, în care Gabriel Liiceanu dădea mărturie despre ucenicia sa în preajma lui Noica. Pentru un tânăr de astăzi nu e chiar atât de simplu să înțeleagă ce fel de școală putea fi aceasta, fără să aibă acces la contextul epocii.

Recomandări :

Monica Lovinescu,
La apa Vavilonului,
Humanitas 2023

Constantin Noica,
Jurnal de idei,
Humanitas 2017

Constantin Noica,
*Rugați-vă pentru
fratele Alexandru*,
Humanitas, 2008

Constantin Noica,
Gabriel Liiceanu,
Andrei Pleșu, *Am
inventat Păltinișul*,
Humanitas, 2024

Gabriel Liiceanu,
Jurnalul de la Păltiniș,
Humanitas 2013

Gabriel Liiceanu,
*Nebunia de a gândi cu
mintea ta*, Humanitas
2016

În fond, ce voia să spună Monica Lovinescu prin aceste sintagme și ce realități anume se ascund în spatele acestor metafore? *Oceanul gândirii moarte* este țara însăși. În România lui Ceaușescu a gândi pe cont propriu era o infracțiune pentru care riscai oricând să intri la pușcărie. În acele vremuri nu se putea gândi decât în limitele ideologiei comuniste, adică rumegând de dimineață până seara minciunile care deformaseră totul, și prezentul, și trecutul, și viitorul. Doar noaptea, în singurătate, oamenii mai îndrăzneau să se gândească la adevărul lumii în care trăiau. Dar și atunci erau prea osteniți de travaliul supraviețuirii într-o țară care stătea sub stigmatul frigului, al foamei și al fricii. Dar despre această realitate nu se putea spune nimic în spațiul public, la niciun nivel, nici pe stradă, nici în presă, nici la școală, nici în cărți. La școală învățai că trăiești în cea mai bună dintre lumi posibile și că singura orientare de gândire corectă era cea marxistă. De fapt, tot ceea ce ținea de domeniul gândirii (aici fiind cuprinsă mai ales filozofia, dar și literatura, filmul, teatrul și, în genere, creativitatea artistică) era strivit de aceste limitări.

De aceea, nu întâmplător tocmai un filozof este acela care pune la cale o școală *de gândire vie*. Ieșit la pensie, el se retrage la Păltiniș o bună parte din an și închiriază o cămăruță modestă într-una dintre vilele săsești care erau destinate schiorilor sau iubitorilor de drumeții montane.

Aici hotărăște să pună temelia Școlii sale, la care, de altfel, visase mereu. Pentru acest vis, pe care mai încercase să-l pună în practică în anii de după război, făcuse deja pușcărie politică. Eliberat în 1964, nu se resemnase, ci dimpotrivă, își urmărise visul și și mai multă tenacitate. Reușise să-i convingă abil pe cerberii regimului că ar putea deveni util societății lucrând cu tinerii ca antrenor, dar nu de fotbal, ci ca *antrenor cultural*. Și astfel izbutește să *inventeze Păltinișul*, o școală de înțelepciune unde, cum spunea el, nu se preda nimic altceva decât *stări de spirit*.

Oare ce fel de materie mai este și aceasta, se poate întreba pe bună dreptate oricine? Desigur, are legătură cu spiritul, definit ca acea parte nevăzută a omului care îmbină gândirea, conștiința și rațiunea. Dar ce fel de abilități sau competențe sunt aceste *stări* și cum anume pot fi ele transmise mai departe? Noica știa foarte bine ce metode să folosească. Mai întâi își alege învățăceii. Criteriul de selecție este identificarea în aspirant a unei dorințe nestăvilite de a gândi pe cont propriu. Noica îi căuta pe tinerii care *se sufocau* fiindcă le era interzis acest drept. Odată descoperiți ei trebuiau să se supună unei *blânde tiranii*. Pentru că tehnica gândirii vii nu se putea dobândi decât după ce îți cultivai mintea proprie cu gândirea celor de dinaintea ta. *Blânda tiranie* educativă a lui Noica însemna mai exact o listă bibliografică esențială. Trebuiau citite marile cărți ale omenirii. Și ideal era să o faci în limba de origine. De aceea, pe lângă citit, o a doua metodă de cultivare a minții era învățarea limbilor clasice și moderne (dintre acestea din urmă mai ales germana). Examinările luau forma dialogului care se pornea în minusculă cameră în care locuia filozoful și continua în timpul plimbărilor în buclă pe cărările de munte ale Păltinișului.

Noica numea acest soi de pedagogie *a mânca jărat*. Căci, asemenea calului din basme, ucenicul care îndrăznise să se apropie de tava cu jărat a marii culturi a lumii și se hrănise cu *focul* altor minți, se scutura încet-încet de toate metehnele și neputințele și astfel îi creșteau aripile cu care putea de acum înainte să zboare, trecând peste pădurea plină de fiare a lumii, până dincolo, departe, pe tărâmul tinereții fără bătrânețe, adică pe tărâmul spiritului. Așadar, școala de înțelepciune era, de fapt, o școală de libertate. Cu alte cuvinte, Noica îi învăța pe tineri cum pot să zboare liber purtați de aripile minții lor peste o lume complet neliberă.

Ce îndrăzneală pentru acele vremuri! Ce provocare pentru timpurile noastre!

COLEGIUL NAȚIONAL
„CUZA VODĂ” HUȘI

NECULAU MARIA-BEATRIZ

Clasa: a X-a, Colegiul Național „Cuza Vodă” Huși

Între adevăr și tăcere: fragilitatea sincerității

Există momente în viață în care adevărul nu mai pare o virtute simplă, ci o povară. Ni se spune că sinceritatea este temelia oricărei relații autentice, că fără ea nu există încredere, iar fără încredere nu există apropiere reală între oameni. Și totuși, atunci când ne aflăm în fața unui om vulnerabil, când cuvintele noastre pot răni sau pot schimba iremediabil ceva, sinceritatea nu mai este doar o alegere morală, ci devine o responsabilitate apăsătoare. A spune adevărul nu înseamnă întotdeauna a face bine.

În primul rând, există o formă de sinceritate care nu vindecă, ci expune. O sinceritate care nu apropie, ci îndepărtează. A spune tot ceea ce gândești, fără filtru, fără a ține cont de moment sau de celălalt, poate fi uneori doar o formă de egoism deghizat în virtute. Nu orice adevăr trebuie rostit imediat și nu orice gând merită transformat în cuvânt. Între ceea ce este adevărat și ceea ce este necesar de spus există o distanță pe care nu o putem ignora fără consecințe.

În al doilea rând, există și o falsă blândețe, o tăcere care ascunde mai mult decât protejează. A evita adevărul din teamă sau comoditate poate deveni, în timp, o formă subtilă de trădare. Relațiile în care oamenii nu își spun lucrurile esențiale devin fragile, lipsite de consistență, construite pe aparențe. Acolo unde sinceritatea lipsește complet, apare o liniște falsă, care nu este pace, ci absența confruntării.

O perspectivă profundă asupra acestei tensiuni dintre adevăr și minciună apare în filmul „La vita è bella”. Personajul principal, Guido, își protejează fiul într-un lagăr de concentrare construind o realitate imaginară, în care suferința devine un joc. Minciuna lui nu este una manipulatoare, ci una născută din iubire și sacrificiu. În acest context extrem, adevărul ar fi fost devastator, iar alege-

rea de a-l ascunde devine un act de protecție. Totuși, chiar și aici, minciuna nu anulează realitatea, ci doar o suspendă temporar. Filmul induce ideea că uneori, minciuna poate salva inocența, dar nu poate schimba adevărul în sine. În același timp, gestul lui Guido arată că uneori iubirea încearcă să transforme durerea în speranță, chiar și atunci când adevărul rămâne neschimbat în fundal.

În schimb, în romanul „Crimă și pedeapsă”, scris de Feodor Dostoievski, minciuna nu apare ca o formă de protecție, ci ca începutul destrămării interioare. Raskolnikov își ascunde crima și încearcă să trăiască în afara adevărului, convins că își poate controla destinul. Însă lipsa sincerității îl izolează treptat, îl încarcă de vinovăție și îl obligă să trăiască într-o permanentă tensiune între ceea ce este și ceea ce pretinde că este. Minciuna nu distruge doar relațiile cu ceilalți, ci mai ales relația omului cu sine. În final, adevărul devine singura formă de eliberare, chiar dacă este dureros. Dostoievski sugerează astfel că evitarea adevărului nu îl anulează, ci îl transformă într-o povară interioară din ce în ce mai grea.

Și totuși, există situații în care chiar și aceste exemple opuse nu oferă un răspuns simplu. Când adevărul este prea dur, prea devreme sau prea greu de acceptat, apare tentația minciunii. Nu ca instrument de manipulare, ci ca refugiu. O minciună spusă pentru a proteja poate părea, pentru o clipă, un gest de compasiune. Dar chiar și atunci rămâne o fisură: între realitate și ceea ce este oferit în locul ei. Acea fisură nu dispare, ci doar se amână.

Problema nu este dacă minciuna poate fi uneori justificată, ci cât de mult ne transformă pe noi înșine. Fiecare abatere de la adevăr, chiar și cu intenții bune, ne obligă să trăim într-o realitate parțial construită. Și, în timp, această distanță dintre ceea ce știm și ceea ce spunem începe să ne modeleze felul de a fi. Nu mai este doar o alegere punctuală, ci devine un mod de a evita confruntarea directă cu realitatea.

Pe de altă parte, sinceritatea nu este doar despre ceilalți, ci și despre relația cu sinele. A spune adevărul în exterior devine imposibil atunci când nu îl acceptăm în interior. Uneori, evităm sinceritatea nu pentru a-i proteja pe ceilalți, ci pentru a ne proteja propriul disconfort. În acest sens, granița dintre grijă și evitare devine greu de trasat.

În concluzie, poate că adevărata întrebare nu este dacă trebuie să fim mereu sinceri, ci dacă suntem pregătiți să purtăm consecințele sincerității noastre. Și, în același timp, dacă suntem conștienți de prețul tăcerii sau al minciunii pe care o alegem.

 IOAN STANOMIR

Ioan Stanomir este profesor universitar la Facultatea de Științe Politice a Universității din București, critic literar, publicist și politolog român contemporan. O selecție a cărților publicate: *Reacțiune și conservatorism*, Nemira 2000; *De la pravilă la Constituție*, Nemira, 2002; *Conștiința conservatoare*, Nemira, 2004; *Libertate, lege și drept. O istorie a constituționalismului românesc*, Polirom 2005; *Spiritul conservator - De la Barbu Cărgău la Nicolae Iorga*, Curtea Veche, 2008; *Eminescu - Tradiția ca profeție politică*, Bastion, 2008; *Junimismul și pasiunea moderației*, Humanitas, 2013; *La centenar: recitind secolul României Mari*, Humanitas, 2018.

Demnitatea umană și patriotismul

Ceea ce comunismul românesc târziu a desfigurat și mutilat este însuși patriotismul. Pentru generații întregi de români retorica ceaușistă a modelat imaginea lor despre ei înșiși și despre națiune. Relația lor cu trecutul a fost una modelată de acest discurs al propagandei.

Nimic sau aproape nimic din tradiția națiunii noastre nu a rămas neatins: atingerea ceaușismului a murdărit un întreg patrimoniu de sensibilitate. Cuvintele pe care națiunea a fost întemeiată au fost golite de sens, spre a servi ca temelie statuii monstruoase a patriotismului comunist. Iar această tenacitate a cosmogoniei comuniste a fost probată, în anii de după 1989, prin îndârjirea cu care românii au rămas fideli unui ceaușism care nu dorea să treacă. Anul 1990,

cu întregul său şir de barbarie şi de orori, este cel în care românii au avut de făcut o alegere. Iar din această alegere s-a născut postcomunismul românesc.

A reconstitui patriotismul, prin apel la demnitatea umană, aceasta este misiunea pe care suntem chemaţi să o îndeplinim. Căci doar un nou patriotism ne poate acorda energia de a privi cu luciditate în cadrul unui examen colectiv şi doar prin patriotism ne putem întoarce la sursele care să facă posibil un alt viitor.

Demnitatea umană este, în această ecuaţie a duratei, elementul în jurul căruia se cristalizează patriotismul regăsit. Demnitatea umană este cea care pune în legătură pe cei de azi cu cei de dinaintea lor, construind acel parteneriat dintre generaţii fără de care viitorul comun nu se poate clădi. Demnitatea umană oferă înrădăcinarea etică şi morală a democraţiei liberale. Ea se opune, ferm şi tenace, totalitarismului, în numele personalităţii umane care se află mai presus de stat.

Relaţia dintre patriotism şi demnitatea umană nu are nimic scorţos sau pedant. Ea are firescul organic al unei redescoperiri permanente. Demnitatea umană şi patriotismul sunt cele pe care se aşează identitatea individuală şi cea colectivă. Prezentul în care suntem acum este o treaptă spre viitorul ce cuprinde în sine semintele trecutului.

Demnitatea umană şi patriotismul ne invită să aderăm, decis şi programatic, la viziunea politicii la scară umană. Scopul politicii nu este acela de a organiza fericirea ci cel, delicat şi grav, de a permite echilibrelor organice să se ivească şi să dureze în societate. Demnitatea umană impune guvernarea limitată pe care mizează acest tip de politică. Natura omenească nu are nevoie nici de inginerii utopice şi nici de control etatic. Libertatea spre care aspirăm este împlinirea acestui deziderat.

Departate de a fi abstracţiuni, demnitatea umană şi patriotismul sunt reperele care ne încadrează, dăruind zilelor noastre un sens. Sacrificiul celor din trecut nu este o notă de subsol, ci o invitaţie de a fi parte din tradiţia libertăţii. Respirăm, cu toţii în aerul în care se simte prezenţa celor de dinainte de noi: linia care ne uneşte este demnitatea fără de care omul devine o rotiţă dintr-un angrenaj impersonal.

Recomandări de lectură:

Apel către lichele,
Gabriel Liiceanu,
Humanitas, Bucureşti,
2012.

Cartea neagră a comunismului. Crimă, teroare, represiune,
Stéphane Courtois,
editor, Spandugino,
2025

**Video: Înregistrarea
întâlnirii de la Cervantes
a elevilor din proiect cu
Ioan Stanomir şi Ion-Andrei
Gherasim (link extern)**

**COLEGIUL NAȚIONAL
„CUZA VODĂ” HUȘI**

FURTUNĂ BIANCA-CRISTINA

Clasa: a X-a SS1, Colegiul Național „Cuza Vodă” Huși

Educația ca model de viață, nu doar de evaluare

Caracterul reprezintă fundamentul personalității unui om, fiind alcătuit din valorile, principiile și atitudinile care îi ghidează comportamentul. Deși inteligența și cunoștințele dobândite în școală sunt importante, ele nu pot înlocui importanța caracterului. În esență, caracterul este cel care definește cine suntem cu adevărat și modul în care ne raportăm la lume. Din acest motiv, educația nu ar trebui să se limiteze doar la transmiterea de informații, ci să contribuie în mod activ la formarea unor oameni integri, responsabili și empatici.

În societatea actuală, sistemul educațional pune un accent puternic pe performanțele academice și pe rezultatele la examene. Elevii sunt evaluați în funcție de note, iar succesul lor este adesea redus la medii și clasamente. Această abordare creează o presiune constantă asupra elevilor, determinându-i să se concentreze mai mult pe obținerea unor rezultate bune decât pe înțelegerea profundă a cunoștințelor sau pe dezvoltarea personală. În multe cazuri, procesul de învățare devine unul mecanic, lipsit de sens, în care informațiile sunt memorate pe termen scurt doar pentru a fi reproduse la teste. Astfel, școala riscă să formeze elevi performanți din punct de vedere academic, dar nepregătiți pentru provocările reale ale vieții.

În acest context, consider că cel mai important atu al unui elev nu este reprezentat de notele obținute, ci de caracterul său. Valorile precum empatia, respectul, responsabilitatea și dorința de a face bine sunt cele care definesc un om și îl ajută să se integreze armonios în societate. Aceste calități nu pot

fi cuantificate prin note, însă au un impact profund asupra vieții personale și profesionale.

În primul rând, caracterul influențează comportamentul în viața reală. Notele reflectă nivelul de cunoștințe, însă modul în care o persoană acționează, ia decizii și relaționează cu ceilalți depinde de valorile sale. În situațiile dificile, oamenii nu se bazează doar pe ceea ce au învățat din manuale, ci mai ales pe principiile care îi ghidează. Un om responsabil, sincer și empatic va ști să gestioneze conflicte, să ofere ajutor și să ia decizii corecte, chiar și în condiții de presiune. De exemplu, într-un colectiv, un elev care știe să comunice și să colaboreze va avea un impact pozitiv asupra grupului, indiferent de rezultatele sale academice. Astfel, caracterul devine un element esențial pentru integrarea și succesul în societate.

În al doilea rând, caracterul asigură succesul pe termen lung. Deși performanțele academice pot deschide anumite oportunități, doar perseverența, integritatea și respectul îi ajută pe oameni să le mențină și să evolueze constant. În viață, nu este suficient să obții o șansă; este important să știi cum să o valorifici și să rămâi consecvent în eforturile tale. Un elev cu note excelente, dar lipsit de responsabilitate sau respect, poate pierde oportunități importante, în timp ce o persoană cu un caracter puternic va reuși să depășească obstacolele și să își atingă obiectivele. Prin urmare, caracterul nu doar că influențează prezentul, ci determină și viitorul unei persoane.

Un exemplu sugestiv care susține această idee este filmul *Pay It Forward* („Dă-o mai departe”). În acest film, personajul principal, Trevor, primește de la profesorul său o temă aparent simplă: să găsească o modalitate de a schimba lumea. În loc să trateze tema ca pe o obligație școlară menită să îi aducă o notă bună, Trevor o transformă într-o lecție de viață. El propune un concept bazat pe altruism, prin care fiecare persoană ajutată trebuie să ajute, la rândul ei, alte trei persoane. Acest lanț al faptelor bune se răspândește treptat și demonstrează puterea unui caracter bazat pe empatie și generozitate.

Prin acțiunile sale, Trevor arată că adevărata valoare a educației nu constă în rezultate imediate, ci în impactul pe care îl are asupra oamenilor. Profesorul său nu îi cere doar să ofere un răspuns corect, ci îl încurajează să gândească și să acționeze. Astfel, elevul își dezvoltă nu doar inteligența, ci și caracterul. Filmul evidențiază faptul că un gest mic, făcut din dorința sinceră de a ajuta, poate avea consecințe mult mai importante decât o simplă notă. Mesajul este clar: educația trebuie să formeze oameni capabili să contribuie la binele societății, nu doar să obțină rezultate academice.

Un alt exemplu relevant este romanul „Matilda” de Roald Dahl care evidențiază faptul că inteligența adevărată nu înseamnă doar rezultate academice, ci și curaj, bunătate și puterea de a face ceea ce este corect. Personajul principal, Matilda, este o fetiță extrem de inteligentă, pasionată de lectură și dornică să învețe. Cu toate acestea, ceea ce o diferențiază cu adevărat nu sunt doar cunoștințele sale, ci caracterul ei. Deși este tratată nedrept atât de familie, cât și de directoarea școlii, Matilda rămâne un copil bun, empatic și curajos. Ea își

folosește inteligența nu pentru a-i răni pe ceilalți, ci pentru a lupta împotriva nedreptății și pentru a-i ajuta pe cei din jur.

Prin intermediul acestui personaj, autorul transmite ideea că educația adevărată trebuie să contribuie atât la dezvoltarea intelectuală, cât și la formarea morală a elevilor. Matilda demonstrează că un om valoros nu este definit doar de cât știe, ci și de felul în care își folosește cunoștințele și de valorile pe care le respectă. Astfel, cartea susține ideea că formarea caracterului este la fel de importantă, sau chiar mai importantă, decât performanțele academice.

În același timp, nu trebuie ignorată importanța performanțelor academice. Acestea joacă un rol esențial în dezvoltarea intelectuală și oferă acces la oportunități educaționale și profesionale. Totuși, ele nu sunt suficiente pentru a asigura succesul în viață. Diferența dintre competențele reale și performanțele academice constă în faptul că primele sunt aplicabile în situații concrete, în timp ce cele din urmă sunt adesea limitate la contextul școlar. Cu toate acestea, există și o legătură între ele, deoarece ambele necesită efort, disciplină și dorința de a evolua. Într-un sistem educațional echilibrat, aceste două dimensiuni ar trebui să se completeze reciproc.

În concluzie, școala ar trebui să acorde o importanță mai mare formării caracterului decât acumulării de note. Deși performanțele academice sunt importante, ele nu definesc în totalitate valoarea unei persoane. Caracterul este cel care influențează comportamentul, relațiile și succesul pe termen lung. Așa cum demonstrează și exemplul din „Dă-o mai departe”, adevărata schimbare începe cu fiecare individ și cu valorile pe care le cultivă. Prin urmare, educația ar trebui să formeze nu doar elevi bine pregătiți, ci și oameni responsabili, empatici și capabili să contribuie pozitiv la societate.

DESPRE PATRIOTISM ȘI DEMNITATE UMANĂ

Conferință

INVITAT

Ioan Stanomir

*Profesor, Facultatea de Științe Politice
Universitatea din București*

MODERATOR

Ion-Andrei Gherasim

Președinte, Fundația Corneliu Coposu

***Eveniment dedicat reflecției asupra valorilor fundamentale
ale societății democratice.***

Organizator

Asociația culturală Vis-a-Vis

Parteneri

*Liceul Teoretic Bilingv Miguel de Cervantes, Liceul Teoretic Benjamin Franklin, Colegiul Național
Octav Unicescu, Colegiul Național Constantin Brâncoveanu, Colegiul Tehnic Petru Maior
(București), Colegiul Național Cuza Vodă - Huși, Liceul Tehnologic Vasile Cocea - comuna
Moldovița.*

**Amfiteatrul Liceului Teoretic Bilingv Miguel de Cervantes
- 8 mai 2026 - ora 12,30**

**Mulțumiri profesorilor
coordonatori din liceele
participante:**

Alina Ene – Liceul Teoretic
Bilingv Miguel de Cervantes
(București)

Alina Rădeanu – Liceul
tehnologic Vasile Cocea
(comuna Moldovița)

Carmen Avram – Colegiul
Național Cuza Vodă (Huși)

Cristina Issa – Colegiul Național
Constantin Brâncoveanu
(București)

Eugenia Trică – Colegiul tehnic
Petru Maior (București)

Laura Burcuș – Colegiul Național
Octav Onicescu (București)

Roxana Petre – Liceul teoretic
Benjamin Franklin (București)